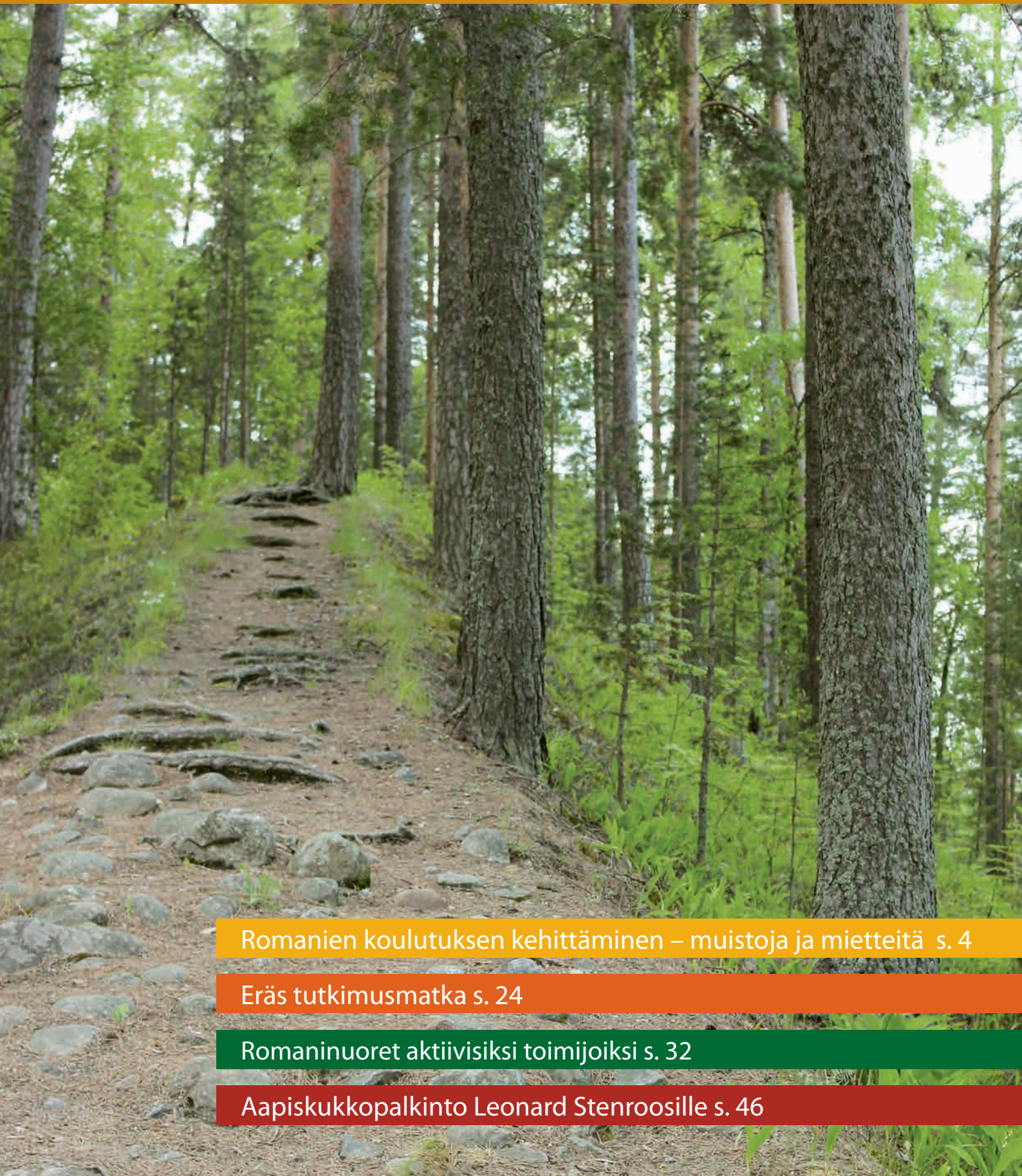

Latšo Diives

ROMANIVÄESTÖN KOULUTUSRYHMÄN TIEDOTUSLEHTI

2-3/2016

Romanien koulutuksen kehittäminen – muistoja ja mietteitä s. 4

Eräs tutkimusmatka s. 24

Romaninuoret aktiivisiksi toimijoiksi s. 32

Aapiskukkopalkinto Leonard Stenroosille s. 46

Arkistojen aarteet

Sana arkisto on aiemmin nostanut mieleeni kuvan tylsistä pölyisistä hyllyrivistöistä ja niiden välissä hiiren hiljaa vaeltavista harmaista hahmoista, jotka omiin maailmoihinsa uponneina elävät menneisyyden vankeina. Sainpa sitten viime keväänä mahdollisuuden päästä kurkistamaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) arkistoon. Jo heti ensi näkemältä jouduin muuttamaan mielikuvaani; rakennus huokui ihanaa vanhaa aikaa ja kauneutta. Vierailun isäntänä toiminut arkistotutkija, FT Risto Blomster johdatteli meidät huoneeseen, jota ympäröivät täpötäydet hyllyt vanhoja kirjoja. Pöydällä oli muutamia kansioita, joihin oli kerätty romanien kertomia tarinoita ja elinolosuhteiden kuvia. Huoneesta huokuva ilmapiiri suorastaan lumosi ja muutti käsitykseni arkistojen tylsyydestä täydellisesti. Olisin ollut valmis jäämään sinne vaikka kuinka pitkäksi ajaksi etsimään mennyttä aikaa.

SKS:n arkistot sisältävät monenlaisia aineistoja, muun muassa teosten käsikirjoituksia ja luonnoksia, päi-

väkirjoja, kirjoja, keruuvastauksia, lehtileikkeitä ja yksityishenkilöiden elämää ja yhteisöjen toimintaa kuvaavia asiakirjoja sekä kuvia ja äänitteitä.

Romanit on huomioitu monipuolisesti arkistomateriaalin keruussa: tapahtumien, tarinoiden ja elämäntilanteiden kuvauksia monien jo edesmenneiden henkilöiden kertomana sekä musiikkiaänitteitä ja jopa tutkijan tekemä ”sukukartta” erään romanivanhuksen kertoman perusteella.

On hieno mahdollisuus voida säilyttää arkistoituna menneisyyden tarinaa eri muodoissa. Lainsäädäntö ja arkistoinnin käytännöt tekevät säilytyksen sekä henkilöitä että menneisyyttä kunnioittavalla tavalla.

Tässä Latšo Diiven numerossa pysähdyimme pohtimaan oman toimintamme historiaa monella eri tavalla. Seuraava lehti ilmestyykin sitten uuden Opetushallituksen aikaan, mistä Leena Nissilä päällikön palstalla kertoo enemmän. ♦

Satu Blomerus

Latšo Diives

ROMANIVÄESTÖN KOULUTUSRYHMÄN TIEDOTUSLEHTI 2-3/2016

Toimitus

Opetushallitus
Romaniväestön koulutusryhmä
PL 380, 00531 Helsinki

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Satu Blomerus
029 533 1046
satu.blomerus@oph.fi
Osoitteen muutoksen
yhteydessä tulee mainita
myös entinen osoite

Ulkoasu ja taitto

Innocorp Oy
Milla Toro

Painopaikka

Kopijyvä Oy
ISSN 1238-4593

Päätoimittaja

Satu Blomerus
029 533 1046
satu.blomerus@oph.fi

Toimittajat

Maria Friman
David Palm

Toimitussihteeri

Susanna Rajala
susanna.rajala@oph.fi

OPETUSHALLITUS

1

Kannen kuva: Maisema
Punkaharjulta, kuvaaja

◀ Susanna Rajala

Romaninuoret aktiivisiksi
toimijoiksi

▼

14

▲ Yhteistyötä vuosien varrella

24

▲ Eräs tutkimusmatka.

32

Aapiskukkopalkinto
Leonard Stenroosille

46

Tässä numerossa

Romanien koulutuksen kehittäminen – muistoja ja mietteitä	4
Muistelmia kymmenen vuotta kestäneestä yhteistyöstäni romaniväestön koulutusasioissa	4
Romanien pitää tulla näkyviin!	8
Syyskuussa 50 vuotta täyttävä Janette Grönfors muistelee omaa vuosikymmentään koulutusyksikössä	11
Juhlapuhe Opetushallituksen romaniväestön koulutusyksikön 10-vuotisjuhlassa Helsingissä 13.11.2004	12
Yhteistyötä vuosien varrella	14
Koulutusyksikön ajasta tähän päivään	14
Muistoja toiminnasta	14
Mietteitä romaniväestön koulutusryhmän työkentästä nyt ja tulevaisuudessa	16

Päällikön palsta	17
Romanikielen kesäkoulu Punkaharjulla – 20 vuotta	18
Eräs tutkimusmatka: Ihmisyyden toteutuminen toisen moraalisisessä kohtaamisessa	24
"Vuosia kestänyt koulukiusaus oli rankka paikka"	27
Uskallus muutokseen on koko elämää kantava mahdollisuus	30
Romaninuoria yhteiskuntaan verkostoiva Marko Stenroos "Romaninuoret aktiivisiksi toimijoiksi"	32
Kahvikupin mittaiset terveiset	34
Romanien kulttuuriperinnön arkistointihanke tallentaa aineistoa SKS:n arkistoon ja Kansallisarkistoon	36
Verkko-oppimateriaalit opetuksen tukena	38
Ajankohtaista	40

Teksti: Kari Pitkänen **Kuva:** Kari Pitkänen, K. Pitkäsen arkisto

Kari Pitkänen

Muistelmia kymmenen vuotta kestäneestä yhteistyöstäni romaniväestön koulutusasioissa

Romaniväestön koulutusyksikkö oli vuosina 1995–2004 yksi Opetushallituksessa vastuulleni kuuluneista hallinto- ja palvelutoimintojen yksiköistä. Nyt kun aloin Satu Blomeruksen pyynnöstä koota muistojani tuolta ajalta, jouduin huomaamaan, että tietokoneaikana paperiaineiston puuttuminen vaikeuttaa ”historian” kirjoitusta. Siksi seuraavassa varsinkin alkuvuosien muisteluissa saattaa olla epätarkkuuksia. Sitä enemmän voin tukeutua aineistoon, mikä on tallella tiedostoissani 2000-luvun alkuvuosilta. Miellyttävää oli tutustua siihen, mitä romanien koulutusasioissa ja koulutusyksikön toiminnassa on vuodesta 2007 tähän päivään toteutunut.

Alku

Kouluhallitus ja Ammattikasvatushallitus lakkautettiin vuonna 1991 ja niiden työtä jatkamaan perustettiin Opetushallitus. Molempien keskusvirastojen johdolla oli 1970- ja 1980-luvuilla toteutettu suuret koulun uudistukset, joihin maamme kansainvälisesti tunnustettu menestys perustuu. Kouluhallitus oli aloittanut toimia, joiden tavoitteena oli romanilasten ja -nuorten koulunkäynnin edistäminen ja tukeminen. **Taito Lehmusta** ja **Roosa Åkerlund** mainitsevat Kouluhallituksen pääjohtaja **Erkki Ahon** tärkeänä romanien koulutusta tukeneena virkamiehenä. Kouluhallitus ja Ammattikasvatushallitus kustansivat yhdessä vuonna 1982 ensimmäisen painetun romanikielen oppimateriaalin, **Viljo Koiviston** aapisen Drabibosko ta rannibosko byrjiba.

Ammattikasvatushallituksessa oli tietojeni mukaan asiantuntijaryhmä, joka yhteistyössä romanien edustajien kanssa käynnisti ensimmäiset romaneille suunnatut aikuiskoulutus-

ohjelmat. Niiden toteutuksesta alkoi kehitys, joka johti Opetushallituksen romaniväestön koulutusyksikön perustamiseen. Aikuiskoulutusohjelmien jatkumisen vuoksi siihen osoitetut määrärahat tulivat Opetushallituksessa Aikuiskoulutuksen linjan hallinnoitaviksi. Jossakin vaiheessa tuo linja teki sitten päätöksen, että määrärahat siirretään Pääkaupunkiseudun Ammattiinstituuttiin (nykyisin Amiedu).

Muistini mukaan sain syksyllä 1994 Opetushallituksen hallintojohtajana kutsun eduskuntaan keskustelemaan romanien koulutusasioista ja erityisesti sitä työtä tekevien asiantuntijoiden sijoittumisesta opetustoimen hallintoon. Eduskunnasta tullutta kutsua oli tietenkin noudatettava, mutta erityisen painavaksi sen teki, että kutsujana oli eduskunnan ensimmäinen varapuhemies **Saara-Maria Paakkinen**. Eduskuntaan oli kutsuttu myös opetusministeriöstä opetusneuvos **Hannu Sirén**. Kokoonnuttiin Saara-Marian työhuoneessa, ja paikalle tuli myös **Tarja Halonen**, silloin kan-

sanedustaja. Muistini mukaan paikalla oli myös **Eine Lillberg**.

En silloin tuntenut asian taustalla vaikuttaneita pyrkimyksiä ja toimia. Sittenmin sain tietää, että Romani-asiain neuvottelukunta oli perustanut erityisen koulutusjaoston, jonka puheenjohtajan **Voitto Ahlgrenin** samoin kuin asialla olleen **Miranda Vuolasrannan** ja **Tuula Åkerlundin** tulin myöhemmin tuntemaan. Taustalla oli varmasti myös vireillä ollut maamme perustuslain uudistus, jonka valmistelusta kansanedustajat olivat tietenkin hyvin perillä ja johon sitten tuli säädetyksi 17 §:n 3 momentti ”Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan”.

Saara-Maria Paakkiselta ja Tarja Haloselta saimme hyvin päättäväisen puhuttelun, jonka sanoma oli selkeä: Romaniväestön koulutusasiat kuuluvat kansallisen viraston, Opetushallituksen hoitoon, ja virastoon tulee perustaa erityinen yksikkö romani-

en koulutusasioita varten. Perustelut olivat ilmeiset. On keskityttävä romanilasten ja -nuorten koulutuksen kehittämiseen ja koulutukseen osallistumisen edistämiseen. Romanikielen ja -kulttuurin ylläpitäminen ja kehittäminen on kansallinen tehtävä, missä Opetushallituksella on keskeinen osuus. Aikuiskoulutus on tärkeä tehtävä, mutta se ei voi olla kokonaisuuden edistäjä ja hallinnoija.

Opetushallituksen pääjohtaja oli tuolloin **Vilho Hirvi**. Selostin hänelle asian, ja Villen päätös oli heti selkeä; se on hoidettava. Valmistelin sitten asian, eikä ministeriöllä ollut vastaansanomista siihen, että määrärahat ja henkilöstö siirrettiin Opetushallitukseen. Kuitenkin muutama kuukausi siinä meni ja kun sitten siirto toteutui, pääjohtajaksi oli nimitetty huhtikuun alusta 1995 **Jukka Sarjala** Hirven siirryttyä opetusministeriön kansliapäälliköksi. On aiheellista muistaa, että Saara-Maria Paakkinen oli silloin nimitetty Euroopan parlamentin jäseneksi ja Tarja Halonen oli aloittanut ulkoministerin tehtävät. Haluan myös mainita, että Taito Lehmusta ja Roosa Åkerlund mainitsivat Jukka Sarjalan toisena yhteisönsä koulutusasioihin paneutuneena ja vaikuttaneena pääjohtajana. Selostin Jukalle, että Opetushallitukseen perustetaan romaniväestön koulutusyksikkö. Hän kutsui Saara-Marian ja Eine Lillbergin neuvotteluun, missä sitten lopuksi kysyi, miten he näkisivät koulutusyksikön sijoittumisen Opetushallituksen organisaatioon. En sitä etukäteen tiennyt, mutta en kovin yllättynytkään, kun he ehdottivat sijoitettavaksi hallinto- ja palvelutoimintoihin, siis minun vastuualueelleni. Vastasin myöntävästi ja siitä alkoi yhteinen kymmenisen vuotta jatkunut yhteistyömme ja oma työni, jolla koetin myötävaikuttaa romanien koulutusasioitten kehitykseen ja tukea yksikön toimintaa. Asiaan kuului koulutusyksikön johtoryhmän perustaminen. Ensimmäinen puheenjohtaja oli Saara-Maria ja varapuheenjohtaja Taito Lehmusta,

Kari Pitkänen oli Opetushallituksen pääjohtajan sijainen ja hallintojohtaja 1991 – 2011. Hän oli virkavapaalla tehtävästään 2006 – 2008, jolloin hän johti koulutusjärjestelmän kehittämishanketta Bosnia-Hertsegovinassa, ja uudestaan 2010 – 2011 kansainvälisissä tehtävissä, missä on jatkanut kuluvaan vuoteen saakka.

jos oikein muistan. Jäsenenä on ollut monia romaneja, **Väinö Lindberg**, **Henry Hedman** ja monia muita, joiden kanssakäymisestä minulla on mieluisia muistoja. Voisin arvella, että opin ymmärtämään romanikulttuuria ja sen perusteita ja arvostamaan sitä.

Koulutusyksikkö toteutti monenlaista, tuotti oppimateriaaleja ja muita romanikieltä ja -kulttuuria sekä niiden tuntemusta lisääviä julkaisuja ja aineistoja; yksikkö myös hallinnoi hankkeita ja avustuksia. Vaikuttavimpana suorituksena pidän kuitenkin koulutusyksikön vuosina 2001–2003 toteuttamaa laajaa valtakunnallista romanilasten perusopetusprojektia.

Perusopetusprojekti

Kun tässä on nyt kysymyksessä retrospektiivinen kirjoitelma, ajattelin, että

parasta saattaisi olla palauttaa mieleen 2000-luvun alkuvuosiin ”siteeraamalla” omia kirjoituksiani noilta ajoilta. Seuraavan kirjoitin vuonna 2004 julkaistun Romanilasten perusopetuksen tila lukuvuonna 2001/2002 raportin esipuheessa:

”Romanilasten peruskoulun käyntiä ja nuorten jatko-opintoihin sijoittumista koskeva selvitys on tehty laajassa yhteistyössä. Koulut ovat antaneet tietoja lasten koulunkäynnistä. Siitä on nyt saatu riittävän tarkka kuva. Rehtoreita ja opettajia on haastateltu vähemmistökulttuurimme perheiden ja lasten toimimisesta koulu-yhteisössä. Esille on tullut sekä hyviä asioita että ongelmia. Romanilasten käyttäytymistapoja ja suhtautumista opettajiin on kiiteltä usein esimerkiksi. Mutta niin kuin ennakkoon

tiedettiin, koulunkäynnissä ja sen loppuun saattamisessa on liian monilla romanilapsilla ongelmia. Vain pieni osa romaninuurista jatkaa peruskoulun päätettyään opintoja lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa.

Tärkeä osa selvityksen laadintaan on ollut se työ, mitä romanit ovat tehneet romaniperheiden ja koulujen kanssa. Tästä työstä kiitän lämpimästi **Taito Lehmusta**, **Dimitri Nymania**, **Malla Pirttilahtea**, **Tuula H. Nymania**, **Jukka Ärlingiä** ja **Frans Rothia** (Etelä-Suomen lääni), **Helena Valentinia** (Itä-Suomen lääni), **Armas Hageria** (Länsi-Suomen lääni), **Armas Lindbergiä** (Oulun lääni), **Kullervo Lindströmiä** (Pohjois-Suomen lääni), **Ossi Blomerusta** (Itä-Karjalan lääni) sekä **Seija Schwartzia** (Lapin lääni). He ovat keskustelleet romanilasten ja -nuorten vanhempien ja muiden läheisten kanssa koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja tunteista. Sen lisäksi, että olemme näin saaneet hyvän kuvan nykyisestä tilanteesta ja tunnelmista, yhteistyökumppanimme ovat läänien alueella tuoneet romaniperheissä tunnetuksi koulunkäynnin tärkeyttä ja ammattiin opiskelun merkitystä sukujen, perheiden, romanilasten ja -nuorten tulevaisuudelle.

Raportin pääosan on laatinut opiskelija **Henna Huttu**. Hänelle kuuluu ansio siitä, että raportti rakentaa pohjan tulevien toimien suunnittelulle. Henna Huttu on tehnyt ehdotuksia jatkotoimenpiteistä ja niiden suuntaamisesta. Edelleen kiitän kouluneuvos **Erkki Merimaata**, joka on toimittanut muistion lopulliseen muotoon. Kuluvan syksyn aikana Opetushallitus tulee valmistelemaan laajan kehittämisohjelman, jonka yksiselitteisenä tavoitteena on parantaa romanilasten ja -nuorten edellytyksiä peruskoulussa onnistumiseen ja jatko-opintoihin sijoittumiseen. Olen esittänyt kehittämisohjelman toteutuksen tueksi Romaniväestön koulutusyksikön siirtämistä vastuullani olevasta toimintayksiköstä yleissivistävän koulutuksen linjalle. Nyt on

se vaihe kehittämistyössä, että yksikköemme tarvitsee kaiken asiantuntijatyön avukseen. Parhaiten sellaista voi tarjota Opetushallituksen yleissivistävän koulutuksen linja, koska myös romanilasten ja -nuorten opiskelussa peruskoulu on kaiken perusta. Kehitys on myös osa sitä prosessia, missä Romaniväestön koulutusyksikkö siirtyi pääkaupunkiseudun ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksesta (nykyisestä Amiedusta) kansalliseen opetusvirastoon, Opetushallitukseen. Nyt seuraavana vaiheena se siirtyy yksikköön, jonka vastuulla on kaikkien suomalaisten lasten perusopetuksen kehittäminen. Organisaatiojärjestelystä huolimatta minulla on mahdollisuus antaa kaikki tukeni Romaniväestön koulutusyksikölle ja sen johtoryhmälle. Toivon kovasti, että se työtoveruus, tuttavuus ja ne ystävyysuhteet, jotka minulla on ollut oikeus saavuttaa yksikön ollessa sijoittunut vastuualueelleni, jatkuisivat yhtä miellyttävinä, kuin olen voinut ne tähän saakka kokea.”

Lähde: Moniste 11/2004

Silloin jo ajattelin, että tuo selvitys olisi pitänyt tehdä ja raportti julkaista aikaisemmin, enkä oikein osaa arvioida syytä, miksi sitä ei tehty. Ehkä oli vain niin, että asiat vaativat kehittymistä ja kypsymistä ihmisten mielissä, niin romanien kuin meidän virkailijoidenkin.

Yksikkö siirrettiin yleissivistävän koulutuksen linjalle

Oli hyvin perusteltua, että yksikkö siirrettiin hallinnollisesti yleissivistävän koulutuksen linjan osaksi. Se toimi jatkona koulutusyksikön toiminnan ”integraatiolle”, joka alkoi siirrosta Opetushallitukseen vuonna 1995. Kollegani **Aslak Lindström** pyysi minua kirjoittamaan saatteeksi muistion yksikön silloisesta tilasta sekä näkemyksiä sen toiminnan suuntaamiseen ja kehittämiseen. Jatkan itseni ”siteeraamista”. Näin kirjoitin:

1. ”Yksikön rakenne

Yksikössä on ollut kolme työntekijää, projektipäällikkö **Eine Lillberg**, projektisihteeri **Janette Grönfors** ja kulttuurisihteeri **Kyösti Lundberg**. Yksiköllä on johtoryhmä, jossa on romaniväestön sekä romaniasioita hoitavien organisaatioiden edustajia. Johtoryhmän tehtävänä on ollut yksikön toiminnan ohjaaminen ja seuranta sekä yhteydenpito romaniväestöön ja väestön asioita hoitaviin viranomaisiin.

- Yksikön yhteistyökumppaneita ovat virastossa olleet:
- viestintä- ja opetusteknologiayksikkö, joka on tuottanut romanikielen oppimateriaaleja ja muita romanikulttuuriin liittyviä aineistoja,
- yleissivistävän koulutuksen linja, joka on sisällyttänyt opetussuunnitelmien perusteisiin romanikielen ja -kulttuurin osuudet, ja
- aikuiskoulutuksen linja, joka on tuottanut romanikulttuurin ohjaajan ammatti- ja erikoisammattitutkinnon.

”Silloin jo ajattelin, että tuo selvitys olisi pitänyt tehdä ja raportti julkaista aikaisemmin, enkä oikein osaa arvioida syytä, miksi sitä ei tehty. Ehkä oli vain niin, että asiat vaativat kehittymistä ja kypsymistä ihmisten mielissä, niin romanien kuin meidän virkailijoidenkin.”

2. Yksikön toiminnasta

Romaniväestön koulutusta sekä kulttuurin ylläpitämistä ja kehittämistä tukevat säännökset ovat pääosin kunnossa. Kansainvälisessä vertailussa väestön koulutussasioiden tila ja hoito Suomessa kestää vertailun. Kuitenkin romanilasten ja -nuorten koulutuksessa on valtaväestöön verrattuna suuria ongelmia.

Romaniväestön koulutusyksikön toiminnan päämäärä on romanilasten ja -nuorten koulutussaavutusten kohottaminen valtaväestön tasolle sekä aikuisväestön yleisen ja ammatillisen koulutustason lisääminen. Yksikön toiminnan päälinjat ovat olleet:

Romaniväestön neuvonta ja tiedotus koulutusasioissa

Toiminta on jatkuvaa ja päivittäistä. Siihen on kuulunut myös romanilasten koulunkäynnissä syntyneiden ongelmatilanteiden yksilöllinen selvittäminen. Yksikkö on toimittanut omaa tiedotuslehteä (Latšo Diives), jossa on tiedotettu romanien koulutus- ja kulttuuriasioista.

Romanilasten ja -nuorten koulutusasioiden edistäminen

Vuosina 2002 – 2003 tehtiin laaja romanilasten koulunkäyntiä sekä nuorten jatko-opintoihin sijoittumista koskeva tilannekartoitus. Vuonna 2004 valmistuneen raportin pohjaksi tehtiin laaja kysely kouluille ja opettajille. Lisäksi kuusi romanialaia vieraili kodeissa ja kouluissa. He selvittivät romanikotien sekä koulujen käsityksiä lasten ja nuorten koulunkäynnin tilanneesta ja ongelmista.

Aikuisten koulutusmahdollisuuksien edistäminen

Yksikkö on tehnyt aloitteita ja toimintasuunnitelmia erityisesti romanialaisten ammatillisen lisäkoulutuksen ja työvoimakoulutuksen tarjonnan lisäämiseksi. Yksikkö on myöntänyt avustuksia romanien vankiloissa tapahtuvaa opetusta varten.

Romanikielen ja kulttuurin oppimateriaalien tuottaminen

Yksikön aloitteesta ja tukemana Opetushallitus on tuottanut useita romanikielen oppikirjoja ja romanikulttuurin kuvauksia. Parhaillaan on tuotannossa neljä oppikirjaa ja yksi romanikulttuurin kuvaus.

Romanikielen opetus

Yksikkö on järjestänyt säännöllisesti viikon mittaisia romanikielen kursseja romanikielen opettajille ja muille asiasta kiinnostuneille. Romanikielen asioissa Opetushallituksen tärkeä yhteistyökumppani on Kotimaisten kielten tutkimuslaitos.

Romanikulttuurin edistäminen ja tunnetuksi tekeminen

Yksikkö on edistänyt romanikulttuuria ja sen tunnetuksi tekemistä muun muassa järjestämällä tilaisuuksia ja osallistumalla vuosittain moniin tilaisuuksiin.

Kansainvälinen toiminta

Yksikkö ja sen henkilöstö ovat osallistuneet moniin kansainvälisiin projekteihin. Viimeksi (2001–2004) yksikkö toimi koordinaattorina Drom-eduprojektissa, johon osallistui seitsemän maata tavoitteena integroida romaneja ja liikkuvaa väestöä koulutukseen.

3. Käsitykseni yksikön toiminnan linjaamisesta ja lähivuosien tehtävistä

Esitykseni koulutusyksikön siirtämisestä yleissivistävän koulutuksen linjalle perustui siihen, että romanilasten hyvä suoriutuminen perusopetuksessa on yksikön toiminnan tärkein tavoite. Se antaa pohjan myös jatko-opintoihin sijoittumiselle. Yleissivistävän koulutuksen linjan perusopetusyksikkö voi antaa parhaan tuen tavoitteen edellyttämien toimien toteutukselle. Luettelen seuraavassa lyhyesti ne tehtävät ja hankkeet, joita on mielestäni priorisoitava Opetushallituksen ja sen romaniväestön koulutusyksikön lähivuosien toiminnassa.

Romanilasten koulunkäynnin tukeminen

Romanilasten koulunkäyntiä koskeva kartoitus ja siinä tehdyt ehdotukset antavat hyvän perustan uuden ohjelman aloittamiseksi romanilasten koulunkäynnin tueksi. Romaniväestö haluaa tukea lastensa ja nuortensa koulutusta. Ohjelman tulee kattaa koko maa, ja se voi tukeutua romani-

asiain alueellisiin neuvottelukuntiin sekä jo käynnissä oleviin paikallisiin ja alueellisiin projekteihin. Paikallisesti on toteutettu hyviä hankkeita, esimerkiksi Porissa. Hankkeen alueelliseksi toteuttajiksi on välttämätöntä saada romanihenkilöitä. Perusopetushanketta toteuttaneet henkilöt olisivat parhaita jatkamaan työtä, jos he olisivat käytettävissä. Hanke soveltuu hyvin Euroopan unionin rahoitukseen.

Romaninuorten jatkokoulutukseen sijoittuminen

Perusopetusohjelmaan olisi liitettävä romaninuorten toisen asteen koulutukseen osallistumisen tilannekartoitus, missä selvitetäisiin jatkokoulutukseen sijoittumista koskevia esteitä, asenteita ja toiveita sekä koulutuksen tarjontaa.

Aikuiskoulutuksen rakenteiden kehittäminen

Ammatillisen lisäkoulutuksen ja työvoimakoulutuksen rahoitus on yleensä järjestetty alueittain. Pienenä vähemistönä romaniväestö asuu maan eri osissa, ja yleensä koulutuksen järjestäminen yhdellä alueella ei tarjoa riittävästi asiakaskuntaa tuloksellisen koulutuksen järjestämiselle. Yksikön tulisi suunnitella väestön kysymää ja tarvittavaa aikuiskoulutusta ja tehdä siitä aloitteita opetusministeriölle ja työministeriölle. Vankilaopetuksen rahoitus olisi siirrettävä muista kuin yksikön määrärahoista rahoitettavaksi.

Oppimateriaalituotannon jatkaminen

Romanikielen taitajia ja oppikirjantekijöitä on vähän. Oppikirjatuotantoa varten on laadittu monivuotinen suunnitelma, jota on toteutettu hyvin tuloksin. Suunnitelman toteutusta tulisi jatkaa.

Romanikielen opettajien koulutusohjelma

Koulutusohjelma voitaisiin rahoittaa joko ammatillisena lisäkoulutuksena tai opetustoimen henkilöstökoulutuksena.

Romanien koulutuksen kehittäminen – muistoja ja mietteitä

Koulutettavat valittaisiin koko maasta romanikielen opetuksen laajentamista silmällä pitäen. Ohjelma suunniteltaisiin yhteistyössä Opetushallituksen, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja koulutuksen järjestäjän kesken.

Kansainvälinen toiminta

Romanien sosiaaliset ja koulutukselliset kysymykset ovat korostuneet EU:n laajentumisesta johtuen. Suomessa on romaneja, joilla on laajasti kokemusta kansainvälisestä yhteistyöstä. Myös koulutusyksikkö on osallistunut siihen ja toteuttanut kansainvälisiä hankkeita. Opetushallituksen tulisi tarjota Euroopan unionille palveluksia romaniväestöjen koulutusasioissa kotimaisen toiminnan pohjalta.

Yksikön toiminnan perusteet ja periaatteet

- Johtoryhmän tehtävät tulee ottaa Opetushallituksen työjärjestykseen, missä myös yksikön tehtävät tulee tämentää.

- Romanihenkilöillä tulee olla keskeinen rooli hankkeitten suunnittelussa ja toteutuksessa.
- Opetushallituksen tulee hankkia romaniväestön koulutushankkeisiin EU-rahoitusta.”

Nykyisestä tilanteesta

Tuon kirjoitin vuonna 2004. Olen seurannut romanien koulutuksen kehittymistä sen jälkeen. Mieluisuutta on ollut todeta myönteinen kehitys. **Susanna Rajala, Minna Salonen, Satu Blomerus ja Leena Nissilä** julkaisivat vuonna 2011 romaniopilaiden perusopetuksen tilannekatsauksen ja ehdottivat toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi. Myös aikuisten koulutusta on selvitetty. Esiopetukseen osallistuminen on yleistä. Se on erittäin tärkeää, koska varhaiskasvatus ja esiopetus on laajasti tunnustettu parasta tulosta tuottavaksi koulutusinvestoinniksi lasten mutta myös niin vanhempien kuin yhteiskuntien kannalta. Perusopetuksesta suoriutu-

minen on parantunut. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuu kaksi kertaa enemmän nuoria kuin kymmenen vuotta sitten. Mutta lukion aloittaa harva romaninuori. Se olisi tärkeää, jotta saataisiin romaneja korkeakoulututkintoa edellyttäviin ammatteihin, varsinkin opettajiksi.

Jos nyt olen sopiva henkilö arvioimaan tilannetta, niin minusta asiat ovat kehittyneet hyvin. Tällaisissa asioissa yleisesti asiointilan muuttumista ja muuttamista on tarkasteltava vuosikymmenen mittaisissa aikayksiköissä. **Jorma Kauppinen ja Leena Nissilän** johdolla romaniväestön koulutusryhmä on tehnyt hyvää työtä. Susannan Rajalan ja Satu Blomeruksen on hyvä jatkaa tästä. Vaikuttavinta on ollut romanivanhempien ja koko väestön suhtautumisen muutos. Nyt arvostetaan koulutusta eikä vähiten siksi, että romanikulttuurin erityispiirteitä tunnetaan ja ne otetaan kouluissa ja hallinnossa aikaisempaa paremmin huomioon. ♦

Teksti: Tuula Åkerlund, Romano Missio ry:n toiminnanjohtaja **Kuva:** Susanna Rajala

Romanien pitää tulla näkyviin!

Romaniväestön aseman, koulutuksen ja työelämään pääsyn edistäminen ja erityisesti pääväestön ennakkoluulojen poistaminen ovat olleet minulle sydämenasioita vuosikymmenten ajan. Muistan saaneeni varsinaisen ”kutsun” romani-työhön ollessani lukiossa. Koin monesti raivoa, joutuessani kaltoin kohdelluksi pääväestön taholta jonkun toisen romanin tekemien rötösten vuoksi. Se oli minusta tosi epäoikeudenmukaista. Silloin tein päätöksen, että aikuise-
na haluan edistää tasa-arvoa ja romani-

en osallistumista yhteiskuntaelämään. Lukion jälkeen lähdin Henry-veljeni kanssa vuodeksi opiskelemaan Texasiin, Dallasiin sisäoppilaitokseen. Suomeen tultuani toimin muutaman vuoden ajan erilaisten työvoimapolitiisinä koulutuksina järjestettyjen romanikurssien vetäjänä.

Lähdin mukaan romanipolitiikkaan 1980. Taisin olla nuorin jäsen silloisessa romaniasian neuvottelukunnassa. Tutustuin moniin hyviin ministeriön virkamiehiin ja oman ryhmän aktivisteihin. Sitä kautta minul-

le avautui uusi ikkuna romanipolitiikkaan. Vuonna 1984 pääsin silloiseen kouluhallitukseen romanikielen ja kulttuurin suunnittelutehtäviin ylitarkastaja Jaakko Linnankiven alaisuuteen. Siellä työskennellessäni tutustuin tarkemmin romanien menneisyyteen, historiaan. Se oli minulle erittäin tärkeä löytö. Aloin ymmärtää paremmin omaa ryhmääni. Tiedostin selkeästi, ettei mikään ryhmä olisi voinut säästyä haavoilta vuosisatoja siihen kohdistuneiden halveksunnan, syrjinnän ja vainojen vuoksi. Sain vastauksia

moniin kysymyksiin, joita olin asettanut omalle ryhmälleni.

Romanikieli on aina ollut minulle erittäin rakas. Se on kulkenut mukani pienestä pitäen. Vanhempani ja erityisesti mummoni puhuivat sitä meille. Se oli toinen kotikielemme. Vuonna 1984 Romano Mission toiminnanjohtaja Yrjö Kalliokuusi pyysi minua opettamaan Kotimäen lapsille romanikieltä. Kävimme muutaman vuoden ajan mieheni Valfridin kanssa Kotimäessä lauantaisin opettamassa lapsille romanikieltä ja musiikkia. Kun Sipoon kunnan koulutoimenjohtaja sai kuulla lapsilta, että heille opetetaan romanikieltä, hän otti minuun yhteyttä ja halusi, että opetus siirtyisi niihin kouluihin, joissa Kotimä-

"Romanikieli on aina ollut minulle erittäin rakas. Se on kulkenut mukani pienestä pitäen. Vanhempani ja erityisesti mummoni puhuivat sitä meille. Se oli toinen kotikielemme."

en lapset kävivät. Niinpä opetus siirtyi Sipoon ala- ja yläkouluihin vuonna 1987. Samoihin aikoihin aloitimme myös Keravan vankilassa romanivankeille romanikielen opetuksen. Jälkeenpäin olen kokenut myös nämä vaiheet erittäin tarpeellisina ja opettavina. Myöhemmin opetin Vantaan peruskouluissa romanikieltä lähes 13

vuoden ajan. Romanikielestä oli siis tullut iso osa työuraani.

Romaniväestön koulutusyksikkö perustettiin Pääkaupunkiseudun ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen alaisuuteen vuonna 1992. Sen perustaminen oli Romaniasiain neuvottelukunnan sitkeiden romaniaktivistien ja virkamiesten monen vuoden puurtamisen tulos. Asiaa veivät erityisesti eteenpäin **Seppo Isberg** ja **Voitto Ahlgren**. Yksikön johtajaksi oli valittu **Eine Lillberg**. Kun sihteerin paikka tuli auki, minuun otettiin yhteyttä ja kehoitettiin hakemaan ko. työtä. Yksi tärkeä kriteeri oli romanikielen hallinta. Paikan hakijat joutuivat tekemään romanikielen testin. Selvisin "testeistä" ja minut valittiin tehtävään. Aloitin työt helmikuun 1. päivä vuonna 1992. Työ oli todella mielenkiintoista ja luovaa. Pidimme eri puolella Suomea seminaareja. Romanien koulutus, romanikieli, nuorten tulevaisuus, romanit ja poliisi, romanit ja media olivat keskeisiä seminaari aiheita. Järjestimme naistenpäiviä, joihin kutsuin mukaan eri puolueen edustajia. Vierailijoina olivat mm. **Eva Biaudet**, **Elisabeth Rehn** ja **Riitta Uosukainen**. Rakensimme näyttelymateriaalin, joka koostui romaniväestöistä eri aikakausilta, romanien tekemistä käsitöistä, valokuvista sekä erialojen romanitaiteilijoiden materiaaleista. Näyttely kiinnosti monia eri paikkakunnilla. Vuonna 1994 romaniväestön koulutusyksikkö siirtyi Opetushallituksen alaisuuteen. Järjestimme monille paikkakunnille 2–3 päivän romanitapahtumia. Tapahtumat sisälsivät romaniaiheisen näyttelyn ja romaniasioita käsittelevän seminaarin. Usein ilta huipentui hienoihin konsertteihin, joissa esiintyjinä olivat romanitauksiset muusikot. Erityisesti mieleen jäi Helsingin Stoa kulttuurikeskukseen järjestämämme kolmipäiväinen kulttuuritapahtuma. Tilan seinustan täyttivät näyttelymateriaalit. Jokaiselle päivälle oli suunniteltu eri aiheinen seminaari, joka koostui alan

asiantuntijoista ja romaneista. Mieleen jäi erityisesti romanimusiikkia käsittelevä seminaari. Kunniavieraakksi olimme saaneet sotaveteraani **Arvo Valde Palmrothin**, joka tunnetaan romanien keskuudessa Pappi-Valdena. Palmroth on tullut tunnetuksi erityisen kauniista perinnelauluistaan. Seminaarissa hän esitteli laulujaan ja kertoi niiden taustoista. Yleisö oli tosi otettu ja kiinnostunut aiheesta. Iltakonsertissa Palmroth huomioitiin kunniaosoituksin. Konsertissa oli kolme osiota. Konsertti alkoi hengellisellä romanimusiikilla, seuraavana oli vuorossa perinteinen romanimusiikki ja viimeisenä viihdemusiikki. **Pelimannet**-yhtye oli silloin kova sana. He huolehtivat loppuillasta. Seuraava päivä omistettiin lapsille ja nuorille. Ilta huipentui lasten ja nuorten konserttiin, josta päävastuun kantoi **Kalle Palm** ja **Romales** ryhmä. Tapahtuman erikoisasiaa oli lahjakkaiden nuorten taiteilijoiden esilletuominen. Tapahtuma sai kaiken kaikkiaan paljon myönteistä huomiota mediassa. Osallistuimme myös Terve-Sos-messuille näyttelyjärjestäjinä ja puheenpitäjinä ja toimimme ensimmäisinä romaniasiat esille siellä.

"Konsertti alkoi hengellisellä romanimusiikilla, seuraavana oli vuorossa perinteinen romanimusiikki ja viimeisenä viihdemusiikki."

Toinen erityinen tapahtuma oli Turussa kesällä vuonna 1994 pidetty kansainvälinen viikon mittainen naistentapahtuma, johon me pääsimme mukaan juhlien yhtenä organisaattorina. Järjestimme hienon näyttelyn koko viikon ajaksi. Näyttelyn esittelijöinä toimi upea pariskunta **Roosa** ja **Feija Åkerlund**. Viikon aikana näyttelymme kiinnosti tuhansia vierailijoita, jotka koostuivat suomalaisten lisäksi eri puolelta Eurooppaa tulleista

osallistujista. Tapahtuman pääkonsertti pidettiin keskelle Aurajokea rakennetulla lavalla. Romales ryhmän tanssi ja laulu sai molemmiin puolin jokea olleen monituhatpäisen yleisön haltioitumaan. Paikalla oli myös suomalaisia poliitikkoja, **Tarja Halonen**, **Ilkka Kanerva** ym. He kertoivat olevansa ylpeitä Suomen romanien osuudesta.

Järjestimme myös ensimmäiset kahden viikon mittaiset romanikielen kesäkoulut Itä-Karjalan kansanopistolla, Punkaharjulla. Siellä moni osallistuja sai kipinän alkaa kehittää romanikielen taitojaan.

Olin 36-vuotias aloittaessani työn romaniväestön koulutusyksikössä. Innostus työhön ja halu vaikuttaa asioihin, oli suuri. Minusta oli tärkeää saada romanit "näkyville". Koin omaksi vahvuudekseni verkostojen luomisen. Virkamiehet eri ministeriöistä tulivat tutuiksi ja he tulivat mielellään mukaan järjestämiimme tilaisuuksiin. Saimme myös romaniväestön puolellemme vieraillessamme eri paikkakunnilla.

Tuohon aikaan lapseni olivat vielä pieniä ja olin samaan aikaan mukana Tuusulan valtuustossa ja valtakunnan romanipoliitikassa. Matkustamiset ja tilaisuuksien järjestelyt eri paikkakunnilla olivat hyvin pitkälle minun vastuullani. Jouduin olemaan kotoa pois välillä useampia päiviä. Vaikka pidin todella paljon työstäni, sen hetkinen elämäntilanteeni vaati minua vaihtamaan työpaikkaa. Lähdin Vantaalle romanikielen opettajaksi.

Kun mietin työhistoriaani näin jälkempäin, romaniväestön koulutusyksikössä työskentely oli yksi kaikkein mieluisimmista työtehtävistäni. Siinä pystyin vaikuttamaan niin oman väestön kuin pääväestönkin asenteisiin. Oli palkitsevaa nähdä konkreettisia muutoksia ihmisten elämässä. Olen saanut jälkempäin piristäviä viestejä, miten naistenpäivämme rohkaisivat naisia lähtemään opiskelemaan ja sitä kautta he pääsivät sisälle työelämään. ♦

Milloin työskentelit Opetushallituksen romaniväestön koulutusyksikössä?

Aloitin elokuussa 1995 ja lopetin 31.12.2005.

Mistä tulit Opetushallitukseen?

Tulin Helsingin kaupungin Nuorisosiainkeskuksesta, jossa olin toiminut vuodesta 1988 ruotsinkielisenä nuorisohjaajana Helsingin Kampissa.

Mikä mielestäsi oli tuolloin romaniväestön koulutusyksikön tärkein tehtävä?

Yksiköllä oli useita yhtä tärkeitä tehtäviä:

- saada kaikki romanit saattamaan peruskoulunsa loppuun
- romaniväestön koulutustason nostaminen
- romanilasten koulunkäynnin ja heidän vanhempiensa tukeminen
- romanilasten oikeuksien toteutuminen
- romanikielen ja -kulttuurin edistäminen ja tukeminen

Mitkä olivat sinun tärkeimpiä työtehtäviäsi?

- romanikielen ja -kulttuurin edistäminen ja tukeminen
- asennekasvatus pääväestölle
- ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus romaniväestölle
- romaniyhdyshenkilöiden koulutuskokonaisuuden luominen (pohjana Drom-Edu eu-hankkeelle)
- Latso Diives -lehden toimittajana ja kuvaajana oleminen
- asiantuntijana toimiminen myös mediassa

Millaisia onnistumisia mieleesi on jäänyt?

- Romaniväestön kiinnostuminen ihmisoikeusasioista – kurssit olivat täynnä ja aihe keskusteltui paljon
- Romaniväestön kiinnostuminen

Syyskuussa 50 vuotta täyttävä Janette Grönfors muistelee omaa vuosikymmentään koulutusyksikössä

romanien asioista myös Suomen rajojen ulkopuolella

- Sisäisen syrjinnän nostaminen esille
- Hidas, mutta nousussa oleva romaniväestön koulutustason kohennus
- Yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja osallistumisen tehostuminen sitten 1970-luvun

Missä olet nykyisin työssä ja millaisia tehtäviä sinulla nyt on?

Olen kevästä 2013 lähtien koordinoitu valtakunnallista Suomen Punaisen Ristin hallinnoimaa Raha-automaattiyhdistyksen tukemaa Ei rasismille! – kumppanuushanketta. Hankkeessa on lisäksi neljä suunnittelijaa, joilla on tehtävinään muun muassa viestintäasiat, vertaistukiasiat, rasisminvastaisen menetelmien kehittäminen ja levittäminen sekä ohjaus- ja neuvonpalvelu (Ilmoita rasismista – sähköinen ja face to face- palvelu).

Hanke yhdistää eri tahot monipuolistamaan keskustelua rasismista. Ehkäisemme vihapuheen lisääntymistä ja sen juurtumista suomalaisen yhteiskunnan pysyväksi puhekuultuuriksi. Monivuotisen hankkeen (2013 - 2017) tavoitteina ovat rasisminvastainen kasvatus, vaikuttaminen sekä kansalais- ja vapaaehtoistoiminta.

Tehtäväni on olla Suomen Punaisen Ristin rasisminvastaisen työn ja rasismin asiantuntija. Tehtäväni on katsoa eteenpäin, visioida, tarttua het-

kessä ilmapiirissä tapahtuviin muutoksiin ja ohjata yleistä yhteiskunnassamme käytävää rasismikeskustelua rakentavaan suuntaan yhdessä tiimini kanssa.

Koordinaattorin tehtäviin kuuluvat luonnollisesti myös budjettiasiat, rahoittajalle raportoinnit ja tiimin jäsenten työn ohjaus ja tukeminen sekä verkostot samalla kentällä toi-

mijoiden kanssa. Tehtäväni on pitää meidät oikeassa suunnassa ja varmistaa se, että työmme on näkyvää ja että se jatkuu, kehittämämme materiaalit ja menetelmät ovat käytössä edelleen hankkeen päättymisenkin jälkeen. ♦

Romaniväestön koulutusryhmän historiaa

Juhlapuhe Opetushallituksen romaniväestön koulutusyksikön 10-vuotisjuhlassa Helsingissä 13.11.2004

Projektipäällikkö Eine Lillberg

Suomen romaneita on arviolta 13 000, joista noin 3 000 henkilöä asuu Ruotsissa. Suomen romanit ovat Suomen kansalaisia ja oikeutettuja saamaan koulutusta samoin kuin pääväestö. Romanien koulutuksellinen perinne on vielä suhteellisen nuori. Romaniväestö on kuitenkin itse huomannut, että koulutus on nykyään avain integroitumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomen romaniyhdistys ry esitti jo 1960- ja 1970-luvuilla romanien koulutus- ja kulttuurikeskuksen perustamista. Kuitenkin aika kypsyi asialle vasta 1980-luvun lopulla. Opetusministeriö näytti tässä vaiheessa vihreää valoa keskuksen aikaansaamiseksi. Opetushallitus perustettiin 1.4.1991 Kouluhallituksen ja Ammatikasvatushallituksen yhdistyttyä. Tavoitteena oli, että uusi virasto keskittyisi opetuksen tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien kehittämiseen sekä koulutuksen tuloksellisuuden seurantaan ja edistämiseen. Olin työskennellyt entisessä Kouluhallituksessa, mutta huhtikuun alussa 1991 siirryin uuteen Opetushallitukseen perustettavaan kulttuurivähemmistötyöryhmään.

Tässä työryhmässä sain tehtäväkseni tehdä talousarvioesityksen opetusministeriölle kulttuurikeskuksen perustamisesta romaneille. Tällöin selvisi, että romanien kulttuurikeskuksen perustaminen vaatisi oman lainsäädännön ja hallinnon. Siinä tilanteessa tuntui luontevimmalta aloittaa toiminta Pääkaupunkiseudun ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa. Siellä oli entuudestaan järjestetty romaneille koulutuksia, joten Romaniväestön koulutuksen ja kulttuurin kehittämisyksikkö aloitti siellä toimintansa 1.1.1992. Vuosina 1992–1994 yhteensä kymmenen romanian opiskeli vieraskielisten lasten oman äidinkielen opettajankoulutuksessa. Nämä henkilöt ovat sittemmin toimineet romanikielen opettajina kouluissa eri puolilla Suomea. Tuohon aikaan työministeriössä oli korvamerkitty rahaa romanien koulutukseen. Romaneille järjestettiin hevostenhoitokursseja, musiikkikursseja, pukuompelukursseja sekä sosiaalialan, ruokapalvelualan ja koulunkäyntiavustajan kursseja.

Yksikölle ruvettiin kuitenkin nopeasti pohtimaan valtakunnallista sijoituspaikkaa. Opetushallitukses-

sa hoidettiin jo tässä vaiheessa muiden vähemmistöjen ja maahanmuuttajien koulutusasioita. Niinpä yksikkö sijoitettiin 1.2.1994 alkaen Opetushallitukseen, jossa se on nyt toiminut opetusministeriön alaisuudessa 10 vuotta. Yksikön toimintaa ohjaa johtoryhmä, jossa on sekä romani- että virkamiesedustus. Yksikön tehtävänä oli kehittää romanien koulutusta, edistää romanikieltä ja -kulttuuria, huolehtia valistus- ja tiedotustoiminnasta sekä kansainvälisestä toiminnasta. Koulutuksen päätavoite oli saavuttaa koulutuksellinen tasa-arvo rohkaistamalla romanilapsia esikouluun, tukemalla romanioppilaiden peruskoulun käyntiä ja ohjaamalla heitä muihin opintoihin.

Vuonna 1995 koulutusyksikkö teki koulutustarvekartoituksen romaniväestön keskuudessa. Monet romanit eivät olleet suorittaneet peruskoulua loppuun, mikä sitten esti heidän pääsyään muuhun koulutukseen. Kartoitusta osoitti, että romanit olivat hyvin kiinnostuneita sosiaali- ja terveysalan, kaupallisen alan sekä kul-

Ene Lilbergin kuva romaniväestön koulutusryhmän arkisto

jetus- ja ruoka-alan koulutuksista. Koska romanien koulutus oli puutteellinen ja matala verrattuna pääväestöön, heidän oli vaikeata päästä yleiseen, kaikille suunnattuun koulutuksen. Tästä syystä haettiin rahoitusta erilliseen projektiin, joka käynnistyi vuonna 1996. Rahoituksesta 40 prosenttia saatiin Euroopan sosiaalirahastosta ja loput 60 prosenttia oli kansallista työministeriön rahoitusta. SUOMEN ROMAKO (1996–2001) oli työ- ja koulutusprojekti romaniväestöä varten. Projekti oli tarkoitettu 25–55 -vuotiaille pitkäaikaistyöttömille ja työmarkkinoiden ulkopuolella oleville romaneille. Projektin tavoitteena oli mahdollistaa kesken jääneen peruskoulun suorittaminen sekä edistää ammatillista koulutusta ja mahdollisuuksia aikuiskoulutukseen.

Kansainvälisestä toiminnasta ja erityisesti projekteista voidaan mainita vuosina 1997–1998 toiminut ROM-SF-projekti, jossa Suomi koordinaattorina yhteistyössä Ruotsin ja Portugalin kanssa keräsi ja julkaisi romanien elämänkertoja haastattele-

malla romanihenkilöitä ko. maissa. Projekti sai rahoitusta EU:n Sokrates-ohjelmasta ja projektin tuotoksena syntyi kaksi kirjaa: DROM – Romanien tie Suomen ja Ruotsin tekemänä, Portugali keräsi elämänkerrat omaksi kirjakseen.

Vuonna 1998 Romaniväestön koulutusyksikkö järjesti yhteistyössä kolmen kansallisen romanijärjestön kanssa kansainvälisen seminaarin ”Veljeyttä yli rajojen”. Konferenssi käsitteli romanien koulutus-, kulttuuri- ja sosiaaliasioita. Osallistujia oli yhteensä 17 Euroopan maasta. Seminaarissa tarkasteltiin romanien yhteiskunnallista asemaa ja erityisesti romaninaisten asemaa eri maissa. Tapahtumassa kuulumme eri maiden tutkijoiden, opetusalan viranomaisten, sosiaali- ja kulttuurialan asiantuntijoiden sekä romaniväestön puheenvuoroja. Konferenssin tavoitteena oli luoda ja aktivoida toimiva kansainvälinen ja kansallinen verkosto romanien erityiskysymysten ratkaisemiseksi, vahvistaa romanien omaa identiteettiä, edistää romanikieltä ja -kulttuuria. Konferenssiohjelmaan liittyi myös romanikulttuurinäyttely sekä iso romanikonsertti Tampereella. Romanikonferenssin järjestämiseen saimme rahoitusta myös EU:lta.

Suomi on ollut koordinaattorina kansainvälisessä DROM-EDU -projektissa (2001–2004), joka on matkustavien ja romanilasten kouluun integrointiprojekti. Projektin päätarkoitus on kouluttaa yhdyshenkilöitä yhteistyöhön kotien ja koulujen välille. Suomi on luonut yhdyshenkilökoulutusmallin, jota jokainen maa voi soveltaa omiin tarpeisiinsa. Samaan aikaan luotiin yhdyshenkilöiden verkosto erilaisten kumppanimaiden välille. Suomen lisäksi projektiin osallistuivat Ruotsi, Tanska, Ranska, Englanti, Viro ja Liettua. Projektin aikana luotiin myös sivusto, jolle kerättiin romanien historiaa ja kulttuuria kumppanuusmaissa. Sivustoa on voitu käyttää lisäämään opettaji-

en tietämystä romanikulttuurista ja erityisopetuksen tarpeista. Projektin tehtävänä on ollut suvaitsevaisuuden lisääminen ja romanilasten identiteettiä vahvistaminen.

Vuoden 2001 alussa Opetushallitus aloitti romanilasten pitkäkestoisen perusopetusprojektin. Projektin päätarkoitus oli selvittää, miksi niin monet romanilapset keskeyttävät koulun ja miksi he hakeutuvat peruskoulun jälkeen harvemmin koulutukseen kuin pääväestön lapset. Lisäksi projektin tavoitteena oli määrittää ne tekijät, jotka tukevat romanilasten koulunkäyntiä. Projektiin palkattiin kahdeksan kenttätöntekijää, jotka toimivat yhdyshenkilöinä koulujen ja romanikotien välillä. Heidän päätehtävänsä oli valistaa koulutuksen tärkeydestä modernissa yhteiskunnassa. Kouluilta kerätyn informaation ja tulosten pohjalta on yritetty paremmin tukea romanioppilaita peruskoulussa. Lukuisat viranomaiset ja romanivanhemmat aktivoitiin työskentelemään yhdessä, jotta yhteiset päämäärät saavutettaisiin. Romanikielen ja -kulttuurin opetuksen oletettiin vahvistavan romanilasten identiteettiä ja heidän positiivista asennoitumistaan koulutukseen.

Kymmenen vuoden ajan yksiköllä on edellä mainitun lisäksi ollut myös muuta toimintaa. Muun muassa olemme antaneet lausuntoja koulutusasioista viranomaisille Suomesa ja ulkomailla. Olemme järjestäneet romaneille seminaareja kasvatuksesta, koulutuksesta, romanikielestä ja -kulttuurista sekä järjestäneet tiedotustilaisuuksia ja luentoja lukuisille eri kohderyhmille. Yksikkö on myös julkaissut Latšo Diives -tiedotuslehteä, romanikielistä oppimateriaalia romaniväestön tarpeisiin sekä erilaisia julkaisuja romaneille ja pääväestölle. Kiitos! ♦

Tekstin toimittanut Susanna Rajala
Kuva: Romaniväestön koulutusryhmän arkisto

Tekstien koonti: Satu Blomerus ja Susanna Rajala **Kuvat:** Susanna Rajala

Yhteistyötä vuosien varrella

Koulutusyksikön ajasta tähän päivään

Koko Romaniväestön koulutusyksikön olemassaolon ajan sen toimintaa ja toimijoita on ollut tukemassa joukko romanitaustaisia aktivisteja. **Roosa Åkerlund**, Vantaan romaniyhdistys ry:n pitkäaikainen puheenjohtaja, on monin tavoin osallistunut koulutusyksikön toiminnan suunnitteluun ja itse toimintaan. Hän on ollut romaniväestön koulutusyksikön johtoryhmän jäsen vuosina 1998–2009 ja sen jälkeen työvaliokunnan jäsen.

Toiminnan alkuaikoina oli tärkeää tuoda esiin tietoa romaneista ja romanikulttuurista. Tietoutta jaet-

tiin erilaissa tilaisuuksissa järjestetyissä romanikulttuurinäyttelyissä. Näyttelyitä järjestettiin mm. seminaareissa ja TERVE-SOS -messuilla. Vantaan Romaniyhdistys ry:n puheenjohtajana Roosa Åkerlund teki paljon yhteistyötä romaniväestön koulutusyksikön kanssa, toimien muun muassa kymmenen vuoden ajan koulutusyksikön järjestämien näyttelyiden emäntänä. Roosalla oli suuri rooli näyttelyiden toteuttamisessa.

Roosa teki erityisesti työtä nuorten ja nuorten aikuisten tukena ja opastajana. Koulutus oli olennainen osa tukitoimintaa. Roosa ohjasi nuoria aikuisia osallistumaan työvoimapolitiisiin koulutuksiin, joita silloin Pääkaupunkiseudun ammatillisen

aikuiskoulutuskeskuksen alaisuudessa toimiva romaniväestön koulutuksen ja kulttuurin kehittämissuunnitelma järjesti. Koulutuksista valmistui keittiöapulaisia, koulunkäyntiavustajia ja lähihoitajia. Omien viranomaissuhteidensa avulla Roosa hankki monelle opiskelijalle työharjoittelupaikan.

Usean vuoden ajan Roosa oli mukana romanikielen kesäkoulujen suunnittelussa ja järjestelyissä. Myös romanivankien koulutus, jota avustettiin romaniväestön koulutusyksiköstä, oli Roosalle sydämen asia. Monien työ- ja suunnitteluryhmien jäsenenä Roosa toi aina esiin vahvasti romaneita tukevan ja heidän asioitaan edistävän mielipiteen. Romaninaisena hänellä oli selkeä käsitys romanien arkielämästä ja keinoista, joilla olosuhteita voisi parantaa. ♦

Muistoja toiminnasta

Kysimme romaniväestön koulutusryhmän läheisiltä yhteistyökumppaneilta, mikä asia heille on jäänyt mieleen vuosien varrella tärkeimpänä ja kiinnostavimpana Opetushallituksen tekemästä romanityöstä.

**Erityisopettaja, työvaliokunnan jäsen
Helena Korpela, Vantaa**

Työvaliokunnan toiminnassa on viimeisten vuosien aikana näkynyt tehtäväkentän laajeneminen ja monipuolistuminen sekä yhteistyön tiivistyminen monien eri toimijoiden kanssa. Romaniväestön koulu-

tusryhmä on vahvistanut toimintansa pohjaa ja osaamistaan mm. kartoittamalla aktiivisesti romaniväestön koulutuskenttää sekä perusopetuksessa että toisen asteen koulutuksessa. Yhteydet romaniväestöön ovat kehittyneet monien hankkeiden ja ahkeran eri paikkakunnilla kiertämisen kautta. Yhteistyö on kehittynyt muiden romanikentän toimijoiden, kuten RONK:in, kanssa ja samalla tuonut näkyvyyttä koulutusryhmän erityisosaamiselle. Myös kansainväliset yhteydet ovat laajentuneet, ja koulutusryhmästä on tullut monella tavalla tienraivaaja romanien koulutuskysymyksissä.

**Erikoissuunnittelija Malla Laiti,
Etelä-Suomen aluehallintovirasto**

Tärkein onnistuminen on ollut perusopetusprojekti. Ensimmäinen projekti

2000-luvun alussa avasi romanioppilaiden asiaa sekä kouluissa että romaniperheissä. Valtionavusteisen romanioppilaiden perusopetuksen tuen kehittämistoiminnan 2008–2016 tulokset näkyvät sitten jo meidänkin työssämme.

Toinen tärkeä asia on ollut romanikielen esille nostaminen, esimerkiksi romanikieliset materiaalit ja romanikielen kesäkoulu. Myös tärkeitä olivat noin 15 vuotta sitten järjestetyt koulutukset yhdyshenkilöille; tavalliset romanit saivat eväitä työskentelyyn heitä koskeissa asioissa.

Romanikulttuurin ohjaaja, romanikielen opettaja Armas Hagert, Jyväskylä

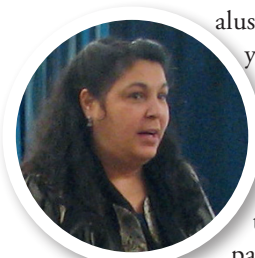
Opetushallituksen satsaukset perusopetukseen ovat olleet parasta. Ensimmäinen perusopetusprojekti jalkautti Opetushallituksen romanikentälle.

Projektissa ja varsinkin siihen liittyvässä kartoituksessa 2000-luvun alussa ilmeni selvästi, että romanioppilaat tarvitsevat tukea koulunkäyntiinsä. Seuraavat vaiheet olivatkin sitten valtionavustustoiminta romanioppilaiden perusopetuksen tukemiseen 2008 lähtien ja uusi perusopetuksen tilannekatsaus lukuvuonna 2010–2011. On ollut tärkeää, että Opetushallituksen kaikki valtakunnalliset selvitykset on tehty yhdessä romanien kanssa. Monenlaiset kenttätöverkostot ovat tulleet tutuiksi vuosien mittaan.

Suunnittelija Helena Valentin, Itä-Suomen aluehallintovirasto

Nostaisin ensimmäiseksi romanikielen kielipesätoiminnan, jonka Opetushallitus käynnisti koeluontoisesti vuonna 2009. Romanikielen tilanne on uhanalainen, joten kaikenlaiset elvytystoimet ovat tarpeen. Valtakunnallisella kielipesätoiminnalla on mielestäni kielenelvytyksen lisäksi ollut paikallista romanikulttuuria vahvistavia piirteitä.

Minulle avartavaa oli 2000-luvun

alussa EU-projekti Veljeyttä yli rajojen. Monista maista tuli silloin konferenssiin Suomeen kumppaneita, jotka kuvasivat omaa tilannettaan. Eurooppalaisten romanien vaikea elämä tuli silloin lähemäksi meitä Suomen romaneita.

Haluan vielä mainita Opetushallituksen kunnille myöntämät valtionavustukset romanioppilaiden perusopetuksen tukemiseen. Paikallinen työ

on monella paikkakunnalla esimerkiksi edesauttanut romanioppilaiden siirtymistä toiselle asteelle. Arvokasta on ollut vanhempien seminaarien järjestäminen useilla paikkakunnilla. Näissä tilaisuuksissa on tiedotettu romaniperheille kasvatuksesta ja koulutuksesta.

Ohjausryhmän ja työvaliokunnan varapuheenjohtaja Taito Lehmusta, Forssa

Ehdottomasti tärkein asia on mielestäni ollut yksinkertaisesti romaniväestön koulutusyksikön perustaminen. Yksikkö syntyi yhteisvoimin. Romanien tekemää työtä yksikön eteen puolsivat vahvasti monet silloiset poliitikot kuten presidentti **Tarja Halonen** ja edesmennyt europarlamentaarikko **Saara-Maria Paakkinen**. Kouluhallituksen pääjohtaja **Erkki Aholla** oli tärkeä rooli asian alullepanossa. Tuon ajan virkamiehistä ylitarkastajat **Jaakko Linnankivi** kouluhallituksessa ja **Lauri Helimäki** ammatikasvatushallituksessa tekivät kaiken voitavansa. Vuosien saatossa romanien kouluttaminen on mennyt valtavasti eteen-

päin, mikä toivottavasti tekee romaniväestön koulutusryhmän jossain vaiheessa tarpeettomaksi.

Yliopisto-opettaja Henry Hedman, Helsingin yliopisto

Opetushallituksen ja romaniväestön koulutusryhmän merkittävä tehtävä on ollut romanikielen elvyttämisen ja opetuksen tukeminen. Merkittävään asemaan nousee romanikielen kielipesätoiminta, jonka tarkoituksena on puhutun kielen säilyttäminen. Pidän erinomaisena sitä, että romanit olivat mukana laatimassa uusia romanikielen opetussuunnitelman perusteita erityisesti perusopetukseen. Romanikielisen oppimateriaalin tuottaminen Opetushallituksessa on tärkeää. Toivottavaa olisi, että kaupallisten kustantajien oppimateriaaleihin saataisiin enemmän tietoa romaneista, niin perusopetukseen kuin muillekin koulutusasteille.

Kaiken kaikkiaan romaniväestön koulutusryhmällä on tärkeä tehtävä valtionhallinnossa. Olen aina arvostanut sitä, että Opetushallituksessa on romanivirkamiehiä.

Romaniväestön koulutusryhmä

- Perustettu 1992 Pääkaupunkiseudun aikuiskoulutuskeskuksen alaisuuteen, nimenä oli tuolloin Romaniväestön koulutuksen ja kulttuurin kehittämissyksikkö.
- 1994 siirretty Opetushallitukseen, nimenä oli Romaniväestön koulutusyksikkö.
- 2007 Opetushallituksen organisaatiomuutoksen myötä pieniä yksiköitä liitettiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Romaniväestön koulutusyksikkö liitettiin Yleissivistävän toimintalinjan Oppimisen ja hyvinvoinnin tuen ja monikulttuurisuuden kehittäminen -yksikköön ja nimettiin romaniväestön koulutustiimiksi, myöhemmin koulutusryhmäksi.
- Romaniväestön koulutuksen kehittämisen parissa on aina työskennellyt myös romanitautaisia ihmisiä. Lisäksi niin yksikön kuin ryhmän toimintaa on tukenut johto- tai ohjausryhmä, jonka jäsenenä on ollut romanityön sidosryhmissä työskenteleviä henkilöitä.

Romanien koulutuksen kehittäminen – muistoja ja mietteitä

**Suunnittelija Henry Lindgren,
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto**

Ensimmäiseksi mieleeni tulevat kaikki selvitykset, joita Opetushallitus on vuosien mitaan tehnyt.

Vuonna 2004 julkaistiin Romanilasten perusopetuksen tila lukuvuodelta 2001–2002. Sen jälkeen ilmestyi vuonna 2011 Romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsaus 2010–2011 ja toimenpide-ehdotukset. Nyt uusimpana Opetushallituksen selvityksenä on Katsaus aikuisten romanien koulutustaustoihin (Raportit ja selvitykset 2015:8). Nämä kaikki ovat antaneet tärkeää tietoa romanien koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista.

**Romanikulttuurin ohjaaja, opiskelija
Marita Korp**

Aloitin työt Opetushallituksessa Romaniväestön koulutusyksikössä vuonna 2006. Aluksi olin toimistoapulaisena, kunnes minut vuonna 2013 vakinaistettiin sihteerin nimikkeellä. Työtehtäviini kuuluivat mm. matka-, kokous- ja tarjoiluvaraukset sekä postitus ja monet muut juoksevat asiat. Tehtäviäni olivat lisäksi laskutus sekä Latso Diives -tiedotuslehden tilaajarekisterin ylläpito romaniväestön koulutusryhmässä. Vuosina 2013–2014 romaniväestön koulutusryhmä teki katsauksen aikuisten romanien koulutustaustoihin. Yhteistyössä muun verkostomme kanssa keräsin tietoa romaneilta ympäri Suomea katsausta varten.

Tärkeintä romaniväestön koulutusryhmän työskentelyssä on tietenkin romanien koulunkäynnin tukeminen

ja kehittäminen kaikilla koulutusasteilla. Yhtenä merkittävimmistä romaniväestön koulutusryhmän toimista pidän vuonna 2008 alkanutta romanioppilaiden perusopetuksen tuki-hanketta. Se on jäänyt elämään monessa mukana olleessa kunnassa vakiintuneen toimintana.

Olin useina vuosina mukana myös romanikielen kesäkoulujen järjestelyissä. Romanikielen kesäkoulut ovat olleet merkittävä osa paitsi kielen elvytystä myös romanikulttuurin tukemista.

Romaniväestön koulutusryhmän toiminnan kulmakivi on hyvä ryhmähenki ja toimiva yhteistyö koko Opetushallituksen kanssa.

Marita on työskennellyt Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmässä 2006–2014 ♦

Mietteitä romaniväestön koulutusryhmän työkentästä nyt ja tulevaisuudessa

Suomen romanien arvostus ylipäättään koulutusta kohtaan on huimasti lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. Näin myös romanien koulutustaso on merkittävästi parantunut. Peruskoulun päättötodistuksen haluaa entistä useampi ja ammatillinen koulutus on tuttua. Lukio- ja korkeakoulutukseen on vielä korkea kynnys. Tätä kynnystä on pyritävä kaikin keinoin madaltamaan. Toinen huolenaihe liittyy syrjäytymisuhkaan, erityisesti nuoret miehet vaativat vahvempaa huomiota syrjäytymiskierteen katkaisemiseksi ja ehkäisemiseksi. Sama huolenaihe koskee tietysti myös kantasuomalaisia nuoria.

Visiooni nostankin entistä vahvemmin räätälöityjen opinpolkujen

ja kokonaisvaltaisen nuorten tukemisen järjestämisen. Hyviä tuloksia räätälöidystä tuesta on saatu esimerkiksi Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos-palvelujärjestelmässä. Siellä kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat nuoret ovat kokonaisvaltaisen tuen turvin saaneet elämänhallintansa kuntoon ja päässeet opintoihin kiinni. Jokainen euro tämäntyyppisestä työstä tulee taatusti yhteiskunnalle moninkertaisesti takaisin.

Vaikka paljon hyvää on tapahtunut viime vuosina romanikoulutuksen ja yhdenvertaisuuden saralla, tarvitsemme edelleen erityistoimia romaniväestön aseman parantamiseksi. Asenteet ja syrjintä estävät edelleen

romanien tasavertaisen osallisuuden esimerkiksi oppisopimuskoulutuksessa ja työmarkkinoilla. Romaneilla on oikeus samoihin palveluihin kuin muillakin, siksi tarvitaan myös kohdennettuja erityistoimia silloin kun romanit ovat selvästi heikommassa asemassa kantaväestöön verrattuna.

Minun visiossani ponnistamme vahvemmin myös muualla Euroopassa asuvien romanien elinolojen parantamiseksi. Monissa Euroopan maissa syrjittynä vähemmistönä elävien romanien asema on täysin vastoin kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. Tätä ei voi loputtomiin katsoa sormien läpi. EU:n ja Euroopan neuvoston on nyt otettava lusikka kauniiseen käteen ja päätettävä, että missään EU-maassa ei enää millään tekosyyllä hyväksytä sortoa ja syrjintää. ♦

Kansanedustaja Aila Paloniemi on Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmän ohjausryhmän puheenjohtaja.

Kohti uutta Opetushallitusta

Opetushallitus täytti tänä vuonna 25 vuotta. Se perustettiin 1.4.1991, jolloin vuonna 1869 Koulutoimen ylläpitäjien yhdistyksen perustettu Kouluhallitus ja vuonna 1966 perustettu Ammattikasvatushallitus yhdistettiin uudeksi virastoksi. Virasto on jälleen uuden edessä. Osana valtion keskushallinnon uudistamista Opetushallitus ja Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO yhdistetään.

Eduskunta hyväksyi uutta virastoa koskevan lain kesäkuussa. Uuden viraston nimi on Opetushallitus ja se aloittaa toimintansa vuoden 2017 alusta. Uusi virasto jatkaa CIMOn ja nykyisen Opetushallituksen tehtäviä. Se vastaa asiantuntijavirastona opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla koulutukseen, varhaiskasvatukseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä kansainvälistymiseen liittyvistä tehtävistä.

Nykyisen Opetushallituksen toimiala kattaa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen sekä vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen. Lisäksi viraston toi-

mialaan kuuluu myös muita tehtäviä, kuten opiskelijavalinnat, koulutustilastot, kansainvälinen tiedonvaihto, kieli- ja kääntäjätutkinnot sekä ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen ja vertailu.

CIMO edistää kansainvälistymistä monin eri tavoin. Se mm. koordinoi harjoittelu-, vaihto- ja apurahaohjelmia ja vastaa EU-ohjelmien toimeenpanosta ja tiedottamisesta Suomessa. Lisäksi CIMO tukee suomen kielen ja kulttuurin opetusta ulkomaisissa yliopistoissa ja tekee suomalaista koulutusta tunnetuksi maailmalla. Se toimii kiinteässä yhteistyössä kansallisten ja kansainvälisten viranomaisien, oppilaitosten ja korkeakoulujen, järjestöjen ja muiden yhteisöjen kanssa.

Yhdistymistä koskeva lainsäädäntö on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmässä. Lähtökohtana on ollut, että molempien virastojen vahvuudet saadaan uuden viraston käyttöön. Yhdistymisessä molempien virastojen henkilöstö siirtyy uuden viraston palvelukseen.

Käytännön toimia uuden viraston toiminnan ja sen organisoinnin

osalta on valmisteltu virastojen yhteistyönä. Johdon lisäksi myös henkilöstö on osallistunut uuden viraston valmisteluun. Toiminnan kannalta oleellisia kysymyksiä on ratkottu Opetushallituksen ja CIMOn yhteisissä asiantuntijaryhmissä vuoden alusta alkaen. Eri kohderyhmien parissa tehtävän työn yhtymäkohtiin ja kehittämismahdollisuuksiin on paneuduttu teematyöpajoissa. Uuden Opetushallituksen pääjohtajan rekrytointi on meneillään parhaillaan.

Uskomme virastojen yhdistymisestä olevan hyötyä molempien virastojen tehtävien kannalta. Yhdistämällä laajat kotimaiset ja kansainväliset verkostot ja yhteistyösuhteet voimme saavuttaa enemmän kuin mihin virastot erillisinä pystyisivät. Yhteistyössä on voimaa! ♦

Leena Nissilä

Kirjoittaja on opetusneuvos ja yksikön päällikkö Opetushallituksessa.

Romanikielen kesäkoulu Punkaharjulla – 20 vuotta

Rehtori Maija Tenojoki on toiminut vuodesta 1972 Itä-Karjalan kansanopiston rehtorina. Siihen on mahtunut monenlaisia uudistuksia, muutoksia ja paljon ilonaiheita. Yksi ilonaiheista on ollut romanikielen kesäkoulujen aloittaminen 1994. Maija muistelee, että Taito Lehmusta, joka oli Opetushallituksen silloisen Romaniväestön koulutusyksikön ohjausryhmän jäsen, tuli tutustumaan Itä-Karjalan Kansanopistoon kevättalvella 1994. Seuraavana kesänä järjestettiin ensimmäinen romanikielen kesäkoulu. Maija kertoo hymyillen, kuinka Taito oli sanonut, että onpa teillä täällä saarella hienot rannat, kyllä noilla rannoilla kelpaisi hevosia uittaa. Saman tien Taito lupasi Maijalle, että jos kymmenen vuotta opiskellaan, niin Maija pääsee harjaluodele ajelulle hevoskyydillä. – Tänä kesänä sitten vietettiin jo romanikielen kesäkoulujen 20-vuotisjuhlaa, mutten ole vielä hevoskyydil-

le päässyt, Maija naurahtaa. – Muuten on kyllä ollut hienoja aikoja ja hienoja muistoja. Aina kun romanit tulevat tänne, minä tunnen itseni ruhtinattareksi kulkiessani näiden kauniisti puettujen naisten rinnalla. Silloin täällä on ihan toisella lailla elämää ja iloa, monenlaista hauskuutta ja leikinlaskua, kertoo Maija. – Alussa näillä kesäkouluilla oli ohjelmaa romanikieltä opetettaville ja kielikursseja vetäville. Niillä opetettiin romanikielen lisäksi pedagogiikkaa ja didaktiikkaa.

Opetushallituksen romaniväestön koulutusyksikkö on lisäksi järjestänyt romanikielen opettajille täydennyskoulutusta Heinolan kurssikeskuksessa tai jossakin muussa kurssikeskuksessa keskimäärin kerran vuodessa 1995 lähtien. Romanikielen opetusta aikuisille on järjestetty myös romaniväestölle suunnatuissa työvoimapolitiittisissa koulutuksissa (esim. koulunkäyntiavustajan, lähihoitajan, nuorisotyön ohjaajan koulutusten yhteydessä) kuten myös vankilaopetuksena ympäri Suomea 1990-luvun alusta lähtien.

- Kesäkouluissa oli silloin paljon vähemmän osallistujia, taisi olla maksimissaan nelisenkymmentä henkeä kerrallaan. Hedmanin sisarukset Henry, Tuula ja Hellevi opettivat silloin aikuisia ja Armas Hagert lasten ryhmiä, Maija muistelee.

Romanikielen kesäkoulu savonlinnalaisille

Savonlinnan seudun romanilähetys on ollut vuosia aktiivinen romanikielen kesäkoulujen suhteen. Opiston rehtori, Tenojoen Maija, tuli ensimmäisen kerran meidän kesäleirillemme Savonlinnan Hirvaslahdelle yhdeksän vuotta sitten. Olin kutsunut hänet kertomaan meille Itä-Karjalan Kansanopiston toiminnasta yleensä sekä romanikielen kesäkouluista. Opetushallitus oli siellä pitänyt kesäkouluja vuodesta 1994 alkaen. Minulle tuli silloin kuunnellessa mieleen, että meillä pitäisi olla oma kesäkoulu. Niin sitten seuraavana vuonna, 17.–21.6.2007, pidettiin meidän ensimmäinen kielikesäkoulu. Silloin aluksi Opetushallituksen ja meidän kesäkoulu pidettiin peräkkäin, Opetushallituksen kesäkoulu ensin ja sitten meidän kesäkoulu.

Meidän järjestämällemme kesäkoululle oli tarvetta. Opetushallituksen järjestämässä kesäkoulussa ei ollut tarpeeksi paikkoja savonlinnalaisille. Katsoimme, ettei meillä ollut mahdollisuuksia mahtua mukaan Opetushallituksen kesäkouluun, jossa oli paljon Etelä-Suomen ihmisiä. Siellä myös koulutettiin opettajia samalla.

Rahoitusta saimme aluksi Maija Tenojoen meille hakemasta hankerahoituksesta, Opetushallitukselta ja

Romanikielen kesäkoulujen 20-vuotisjuhlan kunniaksi kesäkoululaiset istuttivat muistopuun

Savonlinnan seudun romaniyhdistyksen omista hankkeista sekä osallistumismaksuista. Näin jatkoimme muutaman vuoden ajan. Ensimmäiset kesäkoulut oli tarkoitettu savonlinnalaisille, mutta jos paikat eivät täyttyneet, niin otettiin myös muualta tulleita.

Romanikielen kielipesien kesäkoulut

Vuonna 2013 Opetushallitus ryhtyi rahoittamaan kesäkouluja romanikielen kielipesätoiminnan kautta. Näin haluttiin varmistaa, että kesäkouluja järjestettäisiin eri puolilla Suomea. Savonlinnan, Kajaanin ja Turun kielipesät saivat rahoitusta kesätoiminnan järjestämiseen. Opettajina kielipesien kesäkouluissa ovat toimineet ainakin Henry Hedman, Voitto Friman ja Armas Hagert.

Koska Itä-Suomessa on aktiivista kielipesätoimintaa, Punkaharjulla on päädytty järjestämään kaksi kesäkoulua viime vuosina. Ensimmäinen kesä-

koulu on ollut lähinnä savonlinnalaisille. Siihen on aina otettu mukaan ihmisiä myös muualta. Tämän vuoden kesäkoulussa oli 16 eri paikkakunnalta olevia osallistujia. Joskus kesäkoulussa on ollut osallistujia jopa Ruotsista asti. Mukaan ovat päässeet kaikki, joille paikkoja on riittänyt, riippumatta siitä, mistä päin he ovat ja millainen on heidän kielitaitonsa.

Toinen kesäkoulu Punkaharjulla on ollut tarkoitettu osallistujille, jotka pääasiassa tulevat Itä-Suomen pieniltä paikkakunnilta, kuten muun muassa Imatralta, Varkaudesta, Kiteeltä, Tohmajärveltä, Joroisista ja Tuupovaarasta. Parhaimpina kesinä osallistujia on ollut yhteensä 160 ihmistä. Romanikielen kesäkoulut ovat todella suosittuja, tyhjiä paikkoja ei ole juuri jäänyt.

Opetus kesäkouluissa

Opetushallitus on toimittanut kesäkouluihin erilaista materiaalia kiitettävästi. Lisäksi Suomen Romaniyhdistys

julkaisi pari vuotta sitten Peltosalmen ja Temon tekemän romanikielen Itä-Suomen murteen sanakirjan ja samalla murteella kirjoitetun Johanneksen evankeliumin. Se oli ilo monelle täällä, täällä kun on vielä heidän sukuaankin. Itä-Suomen murre on täälläpäin tuttua. Lisäksi on esitelty Romlex, joka on Manchesterin yliopiston kokoama verkossa oleva sanasto. Tänä vuonna luettiin myös Seija Rothin runokirjaa ja ihmeteltiin sen uusia sanoja. Lisää materiaaleja kaivataan aina.

Opetus on perustunut puhekielen vahvistamiseen. Ihan alusta pitäen meillä on ollut neljä ryhmää: lapsille ja nuorille sekä kaksi erillistä ryhmää aikuisille. Aikuisten opetus kahdessa ryhmässä perustuu kielen osaamisen tasoon. Nykyisin toisen koulun ryhmiä on vain kolme, koska lähes kaikki osaavat jo kielipesien ansiosta ainakin auttavasti romanikieltä. Kieltä opetetaan kuusi tuntia päivässä.

Tarjolla paljon muutakin tietoa

Kesäkoulujen ohjelma on hyvin monipuolista: täällä käydään läpi Itä-Suomen yhdistysten ja kielipesien toimintaa: kerrotaan kuulumiset, edistymiset ja haasteet. Yhdistykset jakavat tietoa omasta toiminnastaan toisilleen. Kielen lisäksi puhumme koulutuksesta, työllisyydestä sekä uusista tutkimuksista ja hankkeista. Meillä on käynyt vierailevia luennoitsijoita muun muassa Opetushallituksesta, Savonlinnan setlementtiliitosta, Mikkelin aluehallintovirastosta, Suomen romaninyhdistyksestä, Ihmisoikeusliitosta, Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitokselta ja Kuopion ammattikorkeakoulusta.

Vuosien aikana olemme kesäkouluissa osallistuneet moneen tutkimukseenkin, viimeksi romanien terveystutkimuksen pilottiin ja Vähemmistövaltuutetun tutkimukseen romanien kokemasta syrjinnästä. Tämän kesän teemoja olivat ainakin Tšetanes naal-hanke, paikalliset ESR-hankkeet, korkeakouluopintoihin valmentavat opintopäivät ja Opetushallituksen aikuisten romanien koulutusselvitys.

Kiinnostus romanikielen puhumiseen ja opiskeluun

Kiinnostus romanikieleen on ollut kova, ja se on kasvanut vuosi vuodelta. Kaikki ikäpolvet ovat mukana, niin lapset kuin nuoretkin. Jotkut nuoret ja heidän perheensä tosin luulevat, että kesäkoulu on kesäleiri, jossa saa nukkua pitkään ja valvoa myöhään tekemättä mitään. Näin ei ole, nämä ovat kielikouluja, joissa on paljon hyvää opetusta ja ohjelmaa. On perheiden vastuulla huolehtia siitä, että nuoret tulevat ajoissa paikalle ja osallistuvat tunneille. Meidän järjestäjien velvollisuus rahoittajalle on huoleh-

◀ Romanikielen kesäkoulun nuoria osallistujia.

Vanhimpia kesäkoululaisia.

tia siitä, että joka päivä on kuusi tuntia opetusta, joka koskee myös nuoria. Nykyisen käytäntömme mukaan poissaolijat eivät saa todistusta, eivätkä tietenkään pääse mukaan seuraavana kesänä. Tämä ei ole ilkeyttä, vaan vastuullista romanikielen elvytystoimintaa. Kesäkouluissa käy kyllä myös hyviä ja aktiivisia nuoria, jotka opiskelevat tosissaan.

Kesäkoulujen valmistelu on ison työn takana

Suuret kiitokset onnistuneista kesäkouluista kuuluvat paitsi opiskelijoille myös Itä-Karjalan kansanopiston henkilökunnalle ja erityisesti Maija Tenojoelle. Tämän vuoden kesäkoulun osallistujat kertoivat, että Punkaharjulla saa todella olla oma itsensä ja tulla hyväksytyksi sellaisena kuin on. Se on täysin Maijan ja opiston henkilökunnan ansiota.

– Täytyy kyllä sanoa, että ilman Ossia nämä kesäkoulut eivät pyörisi. On valtava ponnistus saada aikaan hyvä ohjelma, varmistaa osallistujat paikalle ja katsoa, että kaikki sujuu. On ollut hienoa tehdä yhteistyötä Ossin kanssa. Nämä Ossin järjestämät

kesäkoulut ovat todella hyvin valmisteltuja, kertoo Maija Tenojoki.

Alusta pitäen kaikille osallistujille on valmistettu kansiots, joissa on kaikki tarvittava opetusmateriaali sekä tietoa romanikentällä tapahtuvista asioista. Kielellinen edistyminen näkyy jo täällä kesäkouluissa: kielipesien opiskelijoilla romanikieli on todellakin sekä kielellä että mielessä. Sitä puhutaan ja siitä puhutaan.

Asenteet muuttuvat

Armas Hagert on opettanut kesäkouluissa jo yhdeksän vuotta. – Silloin kun aloitin näissä Ossin järjestämissä kesäkouluissa opettamisen, niin opetuksen painotus siirtyi puhekielen opetukseen. Ja se todellakin houkutteli lisää ihmisiä mukaan. Siihen aikaan ei ollut niin kiinnostusta muuhun, ei ollut kiinnostusta kielioppiin tai kirjalliseen materiaaliin. Kun sitten kielipesät perustettiin, niin kesä-

*Savonlinnan kaupunginjohtaja ►
Janne Laine, rehtori Maija Tenojoki ja
Ossi Blomerus romanikielen kesäkoulun
20-vuotisjuhlassa.*

Lapsia askartelemassa.

koulu houkutteli mukaan luonnollisesti kielipesässä opiskelleita. Voi sanoa, että meidän vanhat ihmiset ja ne lukutaidottomat, joita meillä vielä on, uskaltautuivat tulemaan mukaan vasta sitten, kun ei ollut kirjoittamista ja lukemista niin paljon, vaan annettiin sijaa puhekielen taidoille, sanoo Armas Hagert.

Viime aikoina on vahvistunut monen kaalon kielellinen identiteetti ja kielen puhumisen uskallus on lisääntynyt. Nyt ollaan jo sen verran vahvempia, että uskaletaan ajatella romanikielen muitakin käyttötapoja. Tunneilla puhumme romania ja lisäksi puhumme sitä vielä koko päivän muissakin toiminnoissa. Ongelma-

Savonlinnan seudun romanilähetys ry

Savonlinnan seudun romanilähetys ry on toiminut jo 45 vuoden ajan. Sen perusti vuonna 1971 nykyisen puheenjohtajan **Ossi Blomeruksen** isä **Armas Baltzar**. – Kun isä sairastui 2000-luvun vaihteessa, jäi yhdistyksen pyörittäminen minulle, Ossi Blomerus kertoo. – Järjestömme toiminta on monipuolista. Pidämme luentoja kouluissa, autamme muita romaniyhdistyksiä hankkeiden suunnittelussa ja tiedottamisessa sekä olemme apuna kaikessa, missä romanit apua tarvitsevat. Saimme oman toimiston neljä vuotta sitten, joten toiminta on tuona aikana yhä laajentunut.

Yhdistys auttaa romanioppilaita monin tavoin. Romanikieltä opetetaan Savonlinnassa kouluissa joka toinen viikko kahden tunnin ajan. – Panostamme kuitenkin vahvasti opiskeluun. Maksamme esimerkiksi oppikirjoja, lukukausimaksuja ja muita opiskeluun liittyviä kuluja. Ostamme ala-asteen aloittaville tai esikoululaisille kaikki koulutarvikkeet aina repuista hampashoitovälineisiin ensimmäisen kouluvuoden ajaksi. Kesäisin järjestämme romanikielen kesäkoulua. Toimimme yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa, mutta hallinnoimme myös omia projekteja.

na on ollut se, että me kaaleet ei olla totuttu lukemaan. Nyt täällä on uusin materiaalien myötä selvä ero entiseen. Jo parina kesänä täällä on luettu ääneen erilaisista kirjoista. Moni vanhakin ihminen lukee nyt kirjasta ja

keskustelee esimerkiksi puhe- ja kirjakielen eroista. Materiaalia hyväksytään paremmin, kun se on tuotu esille eri tavalla. On annettu lupa olla kielellisesti oikeassa, siis siinä, minkä on kotona oppinut. Nyt vasta ruvetaan

Itä-Karjalan Kansanopisto

Itä-Karjalan Kansanopiston ylläpitäjä on Itä-Karjalan Kansanopistoseura ry. Aikaansa seuraava, sitoutumaton ja aktiivinen opisto on toiminut Impilahdella Laatokan Karjalassa vuosina 1906–1939 ja Punkaharjulla vuodesta 1940 alkaen. Opisto on sisäoppilaitos. Opiskelija voi asua myös opiston ulkopuolella.

Luonnonläheinen, yhteisöllinen ja monikulttuurinen opisto järjestää yleisivistävää ja ammatillista koulutusta. Se antaa tilaisuuden monipuoliseen, luovaan itsensä kehittämiseen, uusia mahdollisuuksia sekä lisäpisteitä ja aikaa valmentautua jatko-opiskeluun, työelämään ja yhteiskuntaan.

Opintolinjoilla on opiskelijoita 100–150. Opisto järjestää koulutusta myös opiston ulkopuolella ja tekee yhteistyötä monien tahojen kanssa. Opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma (Hops) tai opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (Hojks). Niissä huomioidaan mm. aikaisempiin suorituksiin ja työkokemukseen perustuvat korvaavuudet. Teemme Itä-Karjalan Kansanopistolla parhaamme, että opiskelija viihtyy ja saa laadukasta opetusta ja ohjausta. Vuosittain opistolla opiskelee 2–4 romaniopiskelijaa.

hyväksymään se tosiasia, että on olemassa kirjakieli, joka on erilaista kuin murteet. Nyt ymmärretään paremmin, että meillä on eri murteita, eri tapoja sanoa ja puhua.

Moni on siis jo nykyään hyväksynyt ajatuksen kirjakielestä, mikä ilahduttaa. Täytyy kuitenkin sanoa, että aina on ihmisiä, jotka ovat kirjoja vastaan. He vastustavat muun muassa sitä, että ”oikeat” kielen puhujat eivät tee materiaaleja, vaan niitä tekevät kaajeet ja sellaiset, jotka ovat aikuisina yliopistossa oppineet kielen. Vaikka näinkin vielä ajatellaan, asiat ovat muuttuneet monin tavoin. Nyt voidaan materiaaleja hyödyntää ja käyttää, koska ymmärretään, että kirjoihin on säilötty toisenlaista muistia kielestä. Se kieli on kaikkien käytössä, vaikkei puhujia olisi paikalla. Tämä on ollut pitkä prosessi, mutta nyt se on arkipäivää: joka tunnilla luetaan tekstejä ja käännetään kirjakieltä.

Elpyykö kieli kesäkoulun avulla?

Paljon on tehty kielen elpymisen eteen työtä, mutta vielä on paljon tehtävää useilla paikkakunnilla, esimerkiksi kielipesissä ja kouluopetuksessa. On paljon ihmisiä, joiden kielitaitoa olisi tärkeää hyödyntää. Kaikilla ei kuitenkaan ole paikkaa missä pystyisi puhumaan romanikieltä, kuten esimerkiksi paikallisessa romanikielen kielipesässä. Kielipesiä tarvittaisiin useammalle

paikkakunnalle ja kielipesän ohjaajien koulutusta pitäisi lisätä. He tarvitsevat lisää eväitä työhönsä. Tärkeää on myös ihmisten motivointi käydä kielipesissä. Tarvitaan edelleen paljon rohkaisua romanikielen puhumiseen. Uskon, että kieli elpyy. ♦

Romanikielen kesäkoulun 20-vuotisjuhlat

Itä-Karjalan Kansanopistolla Punkaharjulla on järjestetty romanikielen ja -kulttuurin kesäkouluja jo 20 vuotta. Unesco luokittelee romanikielen uhanalaiseksi kieleksi. Kieltä puhutaan ympäri maailmaa, mutta alueellisia murteita on paljon. Itä-Suomessa puhutaan romanikieltä monella paikkakunnalla. Kielipesätoiminta on osaltaan vahvistanut puhumista.

Itä-Karjalan kansanopisto vietti romanikielen kesäkoulujen 20-vuotisjuhlia 1.7.2016. Juhlaohjelma oli monimuotoinen: paikalla oli romanien historiasta kertova näyttely ja tarjolla oli myös eläviä kirjoja lähempää tutustumista varten. Tutkija **Kai Åberg** piti kiinnostavan luennon romanimusiikista. Paikalla oli lisäksi juhlavieraita mm. opistolta. Ohjelmaan kuului tietysti myös juhlapuheita: Itä-Karjalan kansanopiston rehtori **Maija Tenojoki** kertoi lyhyesti romanikielen kesäkoulujen kehityksestä vuosien aikana. Savonlinnan kaupunginjohtaja **Janne Laine** puhui oman kielen merkityksestä ajattelun välineenä ja muistutti, että kaksikielisyys on rikkaus. Tervehdyksen toivat Opetushallitukselta **Satu Blomerus** ja Itä-Suomen aluehallintovirastolta Helena Valentin. Romaniasiaain neuvottelukunnan tervehdyksen luki **Alida Friman** ja Suomen romaniyhdistyksen tervehdyksen toi **Päivi Majaniemi**. Juhlassa esiintyivät opiston kultakurkku **Paavo Hakulinen**, romanilaulun taitaja **Tais-to Blomerus**, romanimusiikkiryhtye **Trio Tšihkodos** sekä **Harriet Friman** ja **Janne Blomerus**. Lisäksi esiintyivät inkeriläinen tanssiryhmä ja nuori oopperalaulaja. Virallisen ohjelman päätti Alida Friman romanien kansallislaululla Gelem Gelem. Iltaa juhlistettiin vielä maittavalla buffetilla, joka tarjottiin kauniisti koristellussa ruokasalissa.

Eräs tutkimusmatka

Ihmisyysden toteutuminen toisen moraalisessa kohtaamisessa

Tuija Kasa on valmistunut kesällä 2016 Yhteiskuntatieteiden maisteriksi ja filosofian, psykologian ja elämänsä katsomustiedon opettajaksi.

Mitä on toisen ihmisen aito tai reilu kohtaaminen? Kuullessani nuorempana esimerkkejä sotahistoriasta, kuten toisesta maailmansodasta tai Ruandan kansanmurhasta, olin järkyttynyt: mikä ajaa ihmiset kohteilemaan toisiaan niin epäinhimillisesti? Syyt tällaisiin moraalisiiin katastrofeihin ovat moninaiset, mutta olin kiinnostunut erityisesti ihmisten välisestä kohtaamisesta tai sen puutteesta. Olin ajatellut empatiaa inhimillisenä peruskyknä, joka on riippumaton ihonväristä, sukupuolesta tai kulttuuritaustasta.

Istuessani filosofian tunnilla lukiossa, ymmärsin, että mieltäni vaivanneet kysymykset kuuluivat moraali filosofian alaan: mikä on oikein ja väärin, hyvää tai pahaa? Millainen on hyvä yhteiskunta? Istuessani filosofian luenolla yliopistossa havaitsin, että länsimainen filosofian historia nojaa paljon ajatukseen, että järki on kaiken inhimillisen tai älyllisen perusta. Ja järkeen eivät kuulu emotiot. Tämä näkökulma kaipasi mielestäni päivitystä erityisesti moraali filosofiasa. Tutkin pro gradussani moraalista kohtaamisesta kyseenalaistamalla perinteisen jaon tunteen ja järjen välillä sekä tarkastellen tässä valossa empatian käsitettä.

Tutkimusmatkasta

Tutkimusmatkani ei ollut mutkaton. Huomasin, että empatiaa ei ollut pidetty filosofiassa vakavasti otettavana, sillä se miellettiin halventavassa merkityksessä naiselliseksi, ymmärrystä vailla olevaksi (Audi 1995, 219),

tunteelliseksi ominaisuudeksi, joka ei kuulunut järkevään päätöksentekoon. On esitetty, että aihetta ei pidä tutkia, sillä empatia on liian rajoittava. Kohtasin myös itse halveksuntaa, miksi olen valinnut aiheen. Olin kuitenkin päättänyt etsiä aiheesta erilaisia näkökulmia mukautumatta historialliseen muottiin. Lopulta sainkin kiitosta ennakkoluulottomasta tarttumisesta vaikeaan aiheeseen.

Huomasin, että empatian kritiikit kohdistuivat huolimattomiin olettuksiin sympatian, myötätunnon tai empatian luonteesta. Empatiaa ei tarvinnut ymmärtää ajattelua tai järjenkäyttöä vailla olevaksi sattumanvaraiseksi tunteelliseksi reagoinniksi, vaan siinä piilee vakavasti otettavaa voimaa erityisesti moraalisissa tilanteissa, jotka vaativat herkkyyttä tilanteen eri näkökulmille.

Järki, emotio ja moraali: historiasta nykypäivään

Antiikin filosofiasta lähtien järkeä on pidetty hyvän ajattelun perustana, mikä tiettyyn pisteeseen saakka onkin oikeutettu oletus. Liian tunteellisuuden ongelmat olivat selviä tunneteorioiden kritiikeissä, mutta pitkälle vietyä esimerkiksi Immanuel Kant totesi, että emotion alaisena oleminen on lähes aina "mielen sairautta", koska se pysäyttää järjen (Kant 1996, 155/1798 III, osa 63). Robert Solomon kuvaa, kuinka järki on ollut "jumalallinen ominaisuus", joka on suojellut ihmistä kavalilta "eläimellisiltä ja kehollisilta" tunteilta (Solomon 1993, 10-11).

Moraaliin ei myöskään saanut sekoittaa tunteita, sympatiaa tai sääliä. Platon (n. 400 eKr.) ajatteli, että vain järjellä voi tavoittaa oikeudenmukaisuuden. Sympatian ja säälin kritiikkiä ovat esittäneet Kant ja Nietzsche. Esimerkik-

si 1700-luvulla David Hume kannatti sympatian merkitystä, mutta tunteiden tärkeyttä painottavia filosofeja oli vähän. Myös fenomenologit kehittivät merkittävästi ymmärrystä empatiasta *Einführung*-käsitteen myötä.

Viimeisten vuosikymmenten aikana emotiot ovat tulleet uudestaan tutkimuksen kohteeksi, koska ne on ymmärretty tärkeäksi osaksi päätöksentekoa. Neurotutkija Antonio Damasio havaitsi potilastutkimuksissaan, että "*emotion heikkeneminen voi olla tärkeä irrationaalisen käyttäytymisen lähde*" (Damasio 2001, 64). Tutkin erityisesti Bennett Helmin (2010) moraali psykologista nykyteoriaa *emotionaalista järjestä*, jonka mukaan tunne ja järki kietoutuvat yhteen arvostuksissamme ja suhteissamme toisiin. Jos *arvostamme* rehellisyyttä, on järkevää *suuttua*, jos meille valehdellaan.

1996 löydettiin peilineuronit, jotka aktivoituvat seurattessamme toisen tekemisiä: samat neuronit aktivoituvat, kun tekee jonkin asian itse tai pelkästään havaitsee toisen tekemisen saman. Uudet tutkimukset myös osoittivat, ettei psykopaatti reagoi toisen kärsimykseen, eikä kykene erottamaan arkipäiväisiä sääntöjä moraalisista säännöistä. Mielestäni tämän voi tulkita niin, että jollain tapaa reaktio toisen kärsimykseen kertoo asian vakavuudesta moraalisesti. Moraalisia ja konventionaalisia eli sovinnaisia sääntöjä tutkimalla huomattiin, että pieni lapsikin osaa sanoa, että toista ei saa lyödä, vaikka opettaja antaisi siihen luvan, koska se sattuu ja on siksi väärin. Toisaalta jos opettaja sanoo, että purkkaa saa syödä tunnilla, niin sitten niin voisi tehdä.

Empatiasta

Empatian kreikkalainen alkuperä tar-

koittaa kärsimyksen tai tunteen jakamista (kr. 'en', sisään; 'pathos', kärsimys, tunne). Tutkimukseni perusteella se voidaan mieltää perus- ja kompleksiin tasoon jakautuvaksi, emotionaalisen ja järkevän puolen sisältäväksi monipuoliseksi vuorovaikutuksen kyvyksi. Kaiken kaikkiaan se on parhailtaan *ihmisyyden näkyväksi tekemisen kyky*.

Empatia on itsen ja toisen välisen näkökulman välillä tasapainoilua. On esitetty, että pelkästään itse keskittyminen ei voi olla aidon empatian edellytys. Toisaalta pelkästään toisen näkökulmaan uppoaminen voi olla oman ihmisarvon mitätöintiä, mitä tulisi myös välttää. On syytä mainita, että selvä jako itsen ja toisen välillä on länsimaisen ajattelun piirre. Esimerkiksi zen-buddhalainen Daisetsu Suzuki kuvailee ykseyttä, kuinka *"Kukan tunteminen tarkoittaa kukaksi tulemista, kukkana olemista"* (Suzuki 2012, 27).

Empatian käsitteeseen on liitetty aiheellista kritiikkiä: empatian on ajateltu olevan vääristävä ja pelkästään omiin läheisiin kohdistuva. Tutkielmassa tällainen nopea reagointi määrittyi pikemmin sympatiaksi tai myötätunnoksi. Jos ihmisen nähdään olevan perustavanlaatuisesti kiinni ainoastaan omassa perspektiivissään, voidaan empatiaa pitää jopa "itsekkäänä". Tässä tapauksessa siinä olisi kyse ainoastaan omien ajatusten heijastamisesta toiseen. Moraalissa kyse ei kuitenkaan ole tästä: perustavanlaatuinen itsekeskeisyys saa pikemmin narsistisia tai rasistisia piirteitä. Narsismi voi laajeta myös joukkonarsismiksi. Tutkielmassani osoitin perusteita, että perinteiset kritiikit eivät ymmärrä empatiaa riittävän laajasti: itsekeskeinen empatia määrittyy pseudoempatiaksi (Coplan 2011, 54), moraaliseen toimijuuteen liittyy toiseus-orientoituneisuus (Aaltola 2014, 243) ja empatiaan kuuluu myös tietoinen arvioivuuteen kykenevä osuus.

Ihmisyiden näkymättömyys

Ollessani romaniväestön koulutusryhmässä yliopistoharjoittelussa ihmettelin, miksi en ollut oppinut enemmän historian tunnilla romanien historias-
ta? Miksi kuulin ensimmäistä kertaa toisen maailmansodan brutaaliudesta

nimenomaan romaneja kohtaan? Mieleeni tuli kerta toisensa jälkeen joidenkin ihmisryhmien näkymättömyys yhteiskunnassa. Lukiessani filosofi Martha Nussbaumin ajatuksia näkymättömyydestä, Ralph Ellisonin kirjaa *Näkymätön mies* ja filosofi Raimond Gaitan huolesta joidenkin ihmisryhmien näkymättömyydestä, tiesin, että haluan ottaa näkymättömyyden aiheeksi gradussani. Ellison (1952, 7) kirjoittaa afroamerikkalaisen miehen kokemuksesta Amerikassa: *"Olen näkymätön mies [...] Kun ihmiset tulevat minua kohti, he näkevät vain sen mitä on ympärilläni, tai sitten oman itsensä tai omat kuvitelmansa – he näkevät sanalla sanoen kaikkea ja mitä hyvänsä muuta kuin minut."*

Moraalia tarkastellessa liitin näkymättömyyden epäoikeudenmukaisuus-

nessa esimerkiksi ali-ihmisyyteen ja ihmisyyden kieltämiseen. Ali-ihmisenä kohtelu voi olla myös hyväntahtoista: siinä toisen sielunelämää ei oteta vakavasti. Me voimme surra, mutta he voivat "surra" (Gaita 2002, 63). Ihmisyyden kieltäminen puolestaan sai brutaaleja muotoja esimerkiksi sotahistoriassa: vastapuolta pidettiin "torakoina", "mätinä omenina" tai jonain mahdollisimman epäsamais-
tuttavina, nopeaa tuhoamista vaativina (ks. esim. Glover 1999, 399–401). Tämä on valitettavan tuttua romaneille heidän omasta historiastaan. Esimerkiksi Wallen komiteanmietinnössä (1900, 15) käydään romani-
en historiaa läpi: *"Tuon tuostakin säädettiin mitä ankarimpia lakeja heitä vastaan [...] heitä ei pidetty ihmisinä, vaan peto-eläiminä"*.

Edellisen lauseen synnyttämä suru, viha tai järkytys liittyy siihen, että asia liikuttaa tai sillä on merkitystä. Raimond Gaita käyttää esimerkkinä keskitysleirillä olleen Primo Levin elämänkertoja, ja toteaa, että jos aidosti ymmärrämme asian pahuuden, luemme tekstiä ”raskain sydämin”. Esimerkiksi SS-raporteista järkyttyminen kertoo ”sydämen informoimasta järjenkäytöstä” (ks. Gaita 2002, 89–90.) Niiden kirjoittaja on kylmettänyt itsensä inhimillisiltä tunteilta. Psykologi Robyn Dawes esittääkin, että hyvän SS-sotilaan oli kylmetettävä itsensä feminiinisiltä säälin, empatian ja huolen inhimillisiltä tunteilta (Dawes 2001, 36). Juutalaisten ihmisyyttä tehtiin näkymättömäksi esimerkiksi numerokoodien taakse. Romaniensa asema oli vielä näkymättömämpi; suurinta osaa ei edes tilastoitu.

Toisen mitätöinnin vastavoimana Jonathan Glover pitää moraaliresursseja. Hän tarkoittaa niillä myötätuntoa, kunnioitusta ja moraalidentiteettiä (Glover 1999, 41.) Martha Nussbaum (2011) esittää, että empaattisen mielikuvituksen vaaliminen esimerkiksi kouluissa auttaa oppilaita kasvamaan demokraattisiksi kansalaisiksi. Empatiaa on kritisoitu myös niin, että se synnyttää vahingollisia ”me”-ilmiöitä (Prinz 2011, 222, 224). Tämä ei kuitenkaan ole aitoa kohtaamista tai empatiaa moraalisessa mielessä, sillä se on pikemmin toisten ali-ihmisinä näkemistä. Nussbaumin (2011) mukaan päinvastoin empatia voi auttaa ymmärtämään erilaisuutta ja rikkomaan ”me” ja ”te”-asetelmaa.

Vastavoimana moraalinen mielikuvitus ja aito empatia

Moraalinen mielikuvitus voi auttaa murtamaan käsitteellisiä raja-aitoja: nainen voi eläytyä miehen asemaan ja korkeamman yhteiskuntaluokan jäsen köyhän asemaan. Voimme oppia mielikuvituksen avulla esimerkiksi lukemalla tai keskustelemalla isovanhempien kanssa sodan kauhusta, vaikka emme itse olisi sotaa kokeneet. Moraalisen mielikuvituksen epäonnistumisiksi paikansin tutkielmassa rasistisen, narsistisen tai stereotypisen suhtautumisen toiseen. Kyky ylittää oma perspektii-

vi ja moraalinen mielikuvitus toimivat siis vastavoimana esitetylle ihmisyyden näkymättömyydelle ja välineelliselle kohtelulle. Nämä puolestaan kuuluvat aitoon empatiaan.

Juutalaisten joukkotuhhoa käsitellyt Hannah Arendt pohti: ”*Voisiko hyvän ja pahan ongelma, kykymme erottaa oikea väärästä, olla yhteydessä kykyymme ajatella?*” (Arendt 1978, 4–5). Arendt esitti natsi-Saksan SS-everstiluutnantti Eichmannin oikeudenkäyntiä seurattuaan, että Eichmann ei kyennyt käyttämään mielikuvitusta, asettumaan aidosti toisen asemaan tai ajattelemaan kriittisesti (Arendt 2006, 48–49). Aito liittyminen maailmaan ja toisten kohtaaminen edellyttäisi siis kriittistä ajattelua, mainitsemaani mielikuvitusta ja kykyä ylittää oma perspektiivi toisen huomioiden. Erich Fromm (1967, 101) totesi, että ihmiselämän päämäärä on voittoa narsisminsa. Näin aitoon empatiaan kuuluu myös vääränlaisen itsekkyyden ylittäminen.

Mitä kriittiseen ajatteluun ja järjenkäyttöön tulee, yhdy Nussbaumin toteamukseen siitä, että kehittynyt empatiakyky on typeryyden pahin vihollinen: ”*Ihmiset on helppo mieltää hyödynnettäviksi kohteiksi, jos ei ole koskaan oppinut muuta tapaa suhtautua heihin*” (Nussbaum 2011, 38).

Empatia ei ole välttämättä helpoa. Käytännöllisesti katsottuna aito empatia on tasapainoilua itsen ja toisen perspektiivin välillä, liiallisen virittymisen ja passiivisuuden välillä, henkilökohtaisen ja yhteisöllisen tason välillä. Kohtaaminen on aina jossain määrin rajallista. Tämä rajallisuus ei tee siitä kuitenkaan mahdollista: pikemminkin jokainen meistä ymmärtää toiveen, että haluaa tulla aidosti kohdatuksi ja kunnioitetuksi. Gaita kuvailee aitoa myötätuntoa ja hyvyyden ilmenemistä kauniisti: ”*Hänen käytöksensä oli silmiinpistävää [...] käytöksellä oli voimaa paljastaa niiden ihmisten täysi ihmisyyys, joiden kärsimys oli tehnyt heidän ihmisyytensä näkymättömäksi. Kutsumme sellaista toimintaa rakkaudeksi.*” (Gaita 2002, 20). ♦

Lähteet:

- Aaltola, Elisa (2014): Varieties of Empathy and Moral Agency. Topoi. 33. 243–253.

- Arendt, Hannah (2006/1963): Eichmann in Jerusalem: a Report on the Banality of Evil. New York: Penguin Books.
- Arendt, Hannah (1978): The Life of the Mind. USA: Harcourt Inc.
- Audi, Robert (1995): The Cambridge Dictionary of Philosophy. USA: Cambridge University Press.
- Coplan, Amy (2011): Will the Real Empathy Please Stand Up? A Case for a Narrow Conceptualization. The Southern Journal of Philosophy. 49, 40–65.
- Damasio, Antonio (2001): Descartesin virhe: Emootio, järki ja ihmisen aivot. (suom.) Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita Oy.
- Dawes, Robyn, M. (2001): Everyday Irrationality: How Pseudo-Scientists, Lunatics, and the Rest of Us Systematically Fail to Think Rationally. Boulder: Westview Press.
- Ellison, Ralph (1969/1952): Näkymätön mies. Linturi, Jouko (suom.) teoksesta Invisible Man. Helsinki: Tammi.
- Fromm, Erich (1967) Hyvän ja pahan välillä. Korhonen, Liisa (suom.). Helsinki: Kirjayhtymä.
- Gaita, Raimond (2002): A Common Humanity: Thinking About Love and Truth and Justice. London: Routledge.
- Glover, Jonathan (1999): Ihmisyyys. 1900-luvun moraalihistoria. (suom.) Petri Stenman. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Helm, Bennett (2010): Love, Friendship, & the Self: Intimacy, Identification, & the Social Nature of Persons. Oxford: Oxford University Press.
- Kant, Immanuel (1996/1798): Anthropology From a Pragmatic Point of View. (käänt.) Victor Lyle Dowdell teoksesta Anthropologie in pragmatischer Hinsicht. Illinois: Southern Illinois University Press.
- Nussbaum, Martha (2011): Talouskasvua tärkeämpää: Miksi demokratia tarvitsee humanistista sivistystä. (suom.) Timo Soukola. Helsinki: Gaudeamus.
- Prinz, Jesse, J. (2011): Is Empathy Necessary for Morality? Teoksessa Coplan, Amy & Goldie, Peter (toim.) Empathy: Philosophical and Psychological Perspectives. 211–229.
- Solomon, Robert, C. (1993): The Passions: Emotions and the Meaning of Life. Cambridge: Hackett Publishing Company.
- Suzuki, Daisetsu, T. (2012): Tiedostamaton zenbuddhalaisuudessa. Teoksessa Fromm, Erich & Suzuki, Daisetsu (toim.) Zen ja psykoanalyysi. (suom.) Mika Pekkola & Matti Rautaniemi teoksesta Zen Buddhism and Psychoanalysis. Helsinki: Basam Books. 26–41.
- Wallen komiteanmietintö (1900): Maamme mustalaiskysymyksen tutkimista varten asetettu komitea. Komiteanmietintö 1900:3. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- ”Moraalinen intersubjektii-

sen konstituutuksen edellytyksiä: Tutkielma empatiasta järjen ja emotion dualismin ylittävissä moraalipsykologisissa kontekstissa”. Tutkielma löytyy netistä julkaistuna osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201607013426>

”Vuosia kestänyt koulukiusaaminen oli rankka paikka”

Näyttelijä ja yrittäjä **Kasimir Baltzarin**, 33, tasapaino ei ole tullut sormia napsauttamalla. Vuosikausia kestäneen koulukiusatun elämä on näyttänyt monia eri puolia matkalla menestyksen tunteeseen, jonka hän kokee nyt saavutta-neensa. Elokuvaohjaajaksi tähtäävä teatteritaiteen kan-didaatti opiskelee kiinteistövälityksen yrittäjyyden ohella Aalto- yliopistossa elokuvaohjauksen laajaa sivuainetta ja täydentää näin maisterintutkintonsa Teatterikorkeakou-luun. Pääaineenaan Kasimir on opiskellut näyttelijäntyötä.

Sateisena alkanut toukokuinen päivä ja surullisen harmaa tai-vas maalataan iltapäivällä yllät-täen kirkkaan vaaleansiniseksi. Aurin-ko astuu esiin pudottaen jalokiviään haastattelupaikan kyljessä loikoilevan meren pintaan, kun tapaan Kasimirin Helsingin Kaivopuiston Cafe Carousel -kahvilassa. Sää on monella tapaa kuin vertauskuva hänen elämänsä käsikir-joituksesta, jossa erikokoiset rankkasa-teet vaihtuivat sittemmin poutapäivik-si. - Olen iloinen, että olen aikuisena menestynyt monissa asioissa elämässä ja saan vapaasti toteuttaa itseäni, hän kertoo hymyillen. Haastattelu muut-tuu jo ennen alkamistaan hyvin kes-kustelunomaiseksi ja soljuu komeasti aiheesta toiseen taiteilijalle tyypilliseen tapaan. On vapauttavaa toimittajal-le, että suunnitellun haastattelurungon voi lähes unohtaa keskittyen kuunte-lemaan ja vuorovaikuttamaan. Läsä-olon taito tapaamisessa karismaattisella näyttelijällä tuntuu olevan poikkeuk-sellisen hieno ja keskittyvä.

Kasimir on valmistunut näytte-lijäksi teatterikorkeakoulusta. Lahja-kasta nuorta miestä haluttiin ja vie-tiin ympäri Suomen teattereita jo heti pari vuotta koulun alkamisen jälkeen.

- Tämä aiheutti tietysti opintojen venähtämisen, Kasimir kertoo. Hänen tärkeimpiä teatterirooleja ovat olleet pääosa Pyynikin kesäteatterin tuotan-nossa *Häräntappoase*, pääosa Teatteri Jurkan Viha sydämessä -näytelmässä, sekä Cassion rooli Suomen Kansalliste-atterin versiossa William Shakespearen *Othellosta*. Lisäksi hän on näytellyt jois-sakin elokuvissa. - Koen, että mulla on ollut hyvä tuuri. En ole ollut kauheasti sen tyyppinen ihminen, joka tyrkyttää itseään rooleihin, Kasimir kertoo luon-teestaan. Keskustelu siirtyy näyttelijän perustehtävään. - Näyttelijän työhän on vahvasti kutsumusammatti, koska ihan hirveästi siitä ei makseta ja työ-määrä on kova. - Jotta se voi toimia, sen täytyy lähteä sydäimestä ja pitää olla palo tehdä sitä. Sitä ei pysty ulkokoh-taisesti tekemään. Näyttelijän keskei-nen tehtävä on kutsua ihmiset siihen hetkeen, siihen tilaan, olemaan läsnä, hän määrittelee.

Tutkintoja, kiinteistövälitystä ja yrittäjyyttä

Viimeiset kaksi vuotta Kasimir on teh-nyt leipätyönään kiinteistönvälitys-tä. - Tein näyttelijän työtä kymmenen vuotta aamusta iltaan ja koin, että tak-

ki oli monella tapaa tyhjä. Tunsin, etten ollut enää niin virittynyt, kuin näyttelijän tulee olla kyetäkseen antamaan itsestään. – Toki en ole näyttelmistä lopettanut ja kun mielenkiintoisia rooleja tulee, niin otan kyllä niitä vastaan. Mutta intensiivisen kymmenen vuoden jälkeen tarvitsin näyttelimestä hengähdystä. – Suoritin laillistetun kiinteistövälittäjän tutkinnon ja työväni olen ollut jostain syystä valtavan menestynyt. Takanani on maailman suurin kansainvälinen kiinteistövälityksen yritys RE/MAX, jonka kanssa minun perustamallani osakeyhtiöllä on kumppanuussopimus, hän kertoo. – Heillä on 300 myyjää Suomessa ja jo toisena vuotena olen ollut 8 % parhaan asuntovälittäjän joukossa, hän iloitsee. Laillistettu kiinteistövälittäjän tutkinto on eräänlainen näyttökoe, johon valmistaudutaan lukemalla. – LKV näyttökoe on todella yllättävän vaativa, sitä voi verrata ylioppilaskokeeseen.

Toimittajaa kiinnostaa, voiko näyttelijäntöä hyödyntää myös myyntityössä. – Kyllä myyntityössä yllättävän paljon saa jo sillä, että on kyky ihmisen kohtaamiseen; sitä, että kuuntelee toista ja kertoo mitä ajattelee. Sitä meille opetettiin teatterikorkeakoulussa. – Toinen tärkeä asia on rohkeus epäonnistumiseen, sitä että saa mokata. Mokaamistakin harjoittelimme näyttelijän opinnoissa konkreettisesti ja siitä saatiin vielä aplodit, hän valaisee teatterikorkeakoulun menetelmiä. Kasimir on peruskoulun jälkeen suorittanut ylioppilastutkinnon erinomaisilla arvosanoilla. Teatterikorkeakoulusta hän sai teatteritaiteen kandidaatin paperit pääaineenaan näyttelijäntö ja nyt hän suorittaa Aalto-yliopiston elokuvataiteen laitoksella maisterintutkintoa yrittämisensä ohella. Elokuvaohjauksen opinnoissa opiskelija kehittää omaa taiteellista ajatteluaan ja elokuvalista näkemystään. – Kyllä se suuri tulevaisuuden visio on, että olen joku päivän elokuvaohjaaja, Kasimir tunnustaa. – Lisäksi haluan perustaa pienen huoneteatterin, jossa esitän monologeja, yhden miehen esityksiä. Vähän samantyyppinen muutaman hengen teatteri kuin Teatteri Jurkka, jossa olen myös ollut näyttellessä. Puolisoni **Manuela**

Bosco on myös näyttelijä ja lisäksi hän maalaa. – Ajatuksena on perustaa kulu- van syksyn aikana teatteri yhteisen ateljeemme tiloihin, Kasimir visioi. Kun on kiinnitetty johonkin teatteriin, et saa valita rooleja, vaan otat vastaan, mitä sanotaan. Näin näyttelijä joutuu väkisin joskus tilanteisiin, joissa joutuu tekemään jotain, mikä ei ole niin mieluista – Erityisen tärkeää minulle on, että saan tehdä asioita täysin omilla ehdoillani. Tämä liittyy ehkä vahvasti myös mustalaisuuteeni; vapaudesta on hankalaa päästää irti, Kasimir miettii.

Kasimir on parin vuoden ajan jättänyt näyttelmissä vähemmälle kiinteistövälityksen ja yrittäjyyden takia. – Keho on näyttelijän työväline ja huomaan, että siitä on tullut sellainen puupökölö, hän hymyilee. – Olenkin ruvennut nyt vähän joogaamaan, harastamaan pilatesta, lisäksi nyrkkeilen ja juoksen. Hienostuneen helsinkiläisen merenrantakahvilan taustalta kuuluva ihmisten puheensorina jää todella vaimeiksi taustaanikiksi, kun huomaan keskittyväni mielenkiintoisen haastattelun näkemyskiin. Laajan yleissivistyksen omaava Kasimir istuu ryhdikkäästi vastapäätäni ja on luontevan herrasmiesmäinen. Hänen ilmaisunsa ei tunnu olevan päälle liimattuja fraaseja, vaan sisältää selkeästi omaa ajattelua ja monien eri pohdintojen tuomia näkemyksiä.

Vuosikausia kestänyt koulukiusaaminen kasvatti näyttämisen haluun

Kasimir on asunut 13-vuotiaasta asti pääkaupunkiseudulla. Perhe muutti käsittämättömän paljon ja Kasimir asuikin kasvuiässä monilla eri paikkakunnilla. – Laskin juuri, että olemme asuneet viidesäkymmenessä seitsemässä eri paikassa. Nauramme räväkästi yhdessä kevennykselle, että siellä se on tosiaan mustalaisen teltpapaikka vaihtunut. – Olin ennen koulunkäyntiä myös suosittu ja mulla oli paljon kavereita. Nyt käsitan, että saatoinkin jopa itsekin olla joskus kiusaajan roolissa, hän myöntää. Kasimir kävi peruskoulua myös pohjoissavolaisessa pienessä kunnassa, Rautalammillä ja koki heti alkuun tullessaan syrjityksi. Oppilaita oli siihen aikaa luokassa muutama kymmen ja mei-

tä oli kaksi mustalaislasta. – Siihen aikaan tehtiin vielä istumajärjestyksiä ja opettaja oli sijoittanut meidät alkuun jo takariviin nurkkaan vierekkäin, hän muistaa. – Minua ajateltiin heikkolahjaisena häiriön aiheuttajana, jonka siirtämistä tarkkailuluokalle sain myöhemmin kuulla suunnitellun, tuleva maisteri muistelee reilun parinkymmenen vuoden takaista aikaa. – Olin koulukiusattu ja syrjitty sekä alasta että yläasteella vuosikausia ja on sanottava, että se oli kyllä rankka paikka, hän vakavoituu. – Muis- tan, miten kävin varovasti koputtamassa opettajien huoneen ovea ja pyysin anteeksi että häiritseen, ker- toen miten minua kiusataan tuolla. – Opettaja hymyili ja totesi että ”No no.” Tämän jälkeen seisoin hetken ovelta, kunnes ymmärsin että minun odotettiin poistuvan.

Huomaan, kuinka Kasimir liikutuu hetkeksi palatessaan tuohon elämänjaksoon, jossa vastuulliset aikuisetkin ovat laiminlyöneet vakavasti tehtävänsä lapsen pyytessä konkreettisesti apua. – Usein kävi niin, että minua tultiin ryhmässä kiusaamaan ja haukkumaan mustalaiseksi. – Kun nujakkaa tultiin opettajien voimin selvittämään, minut tulkittiin pahaksi, vaikka itse asiassa olin lähinnä pahan- tekijöiden kohde. – Sain kyllä kotoa vanhemmilta paljon tukea ja he kävivät koulussakin puhumassa asiasta. Kiusaaminen sai kuitenkin jatkua. Kou-

"Olin koulukiusattu ja syrjitty sekä ala- että yläasteella vuosikausia ja on sanottava, että se oli kyllä rankka paikka, hän vakavoituu."

lukuksaaminen näyttää kuitenkin olevan sellainen asia, joka on äärimmäisen vaikea kitkeä pois, hän miettii. – Sivistys alkaa siitä, että ihminen myöntää oman potentiaalinsa pahaan, hän toteaa ja lisää pohtineensa että miksi hän, jolla on vuosikausien kokemusasiantuntijuus koulukiusaamisen kohteena olemisesta, ei ole tehnyt myöhemmin asian eteen kuitenkaan hirveästi. – Pitäisi varmaan, aihe on tärkeä ja aina

ajankohtainen, hän muistuttaa. Kasimir kokee, että koulukiusaamisen haavat ja muistijälki kulkevat läpi elämän mukana tavalla tai toisella. – Ne ponnahtaa esiin aika ajoin erilaisissa tilanteissa. – Koulukiusaamisen seurauksena minulle kasvoi toisaalta myös valtava näyttämisen ja pärjäämisen halu, hän kertoo reaktioistaan.

Puoliromanina eri tapojen välimaastossa

Kasimir on tunnetun kirjailijan ja kuvataiteilijan Veijo Baltzarin poika. Veijo on tehnyt mittavan uransa aikana myös lukuisia näytelmiä, runoja, elokuvakäsikirjoituksia, librettoja sekä näyttämörunoelmia. Veijo Baltzar tunnetaan aktiivisena taiteen alan koulutuksen kehittäjänä. Presidentti myönsi hänelle vuonna 2011 kulttuurineuvoksen arvonimen. Kasimirin äiti on taas pääväestöä ja ammatiltaan psykiatri. – Olen kasvanut kulttuuria korostaneessa taitei-

lijaperheessä ja se on tietysti ollut omiaan altistamaan ja suuntaamaan omaa herkkyyttäni taiteeseen. – Äitinikin on boheemi taiteilijaluonne ja oli aikoinaan ennen lääkäriopintojaan teatterikorkeakoulussa vuoden verran, mutta ei halunnut jatkaa siellä Jouko Turkan opissa, Kasimir taustoittaa vanhempiin. Keskustelemme myös siitä, mitä puoliromanius on tarkoittanut Kasimirin elämän arjessa. – Se on muuten aika hurjaa, noin karkeasti ottaen, nehan ovat itäisin ja läntisin kulttuuri, mitä täällä on. Sain jo kotona nähdä asioiden ääripäitä ja olen kasvanut monien eri arvojen, tapojen ja tottumusten välillä. Olen jo pienestä pitäen joutunut punnitsemaan monien eri asioiden välillä, koen sen rikkautena, hän miettii.

Jatkamme keskustelua Suomen romanien nykytilanteesta, kulttuurin muutoksista, yhteiskunnallistumisesta, koulutuksen eteenpäin menosta ja työmarkkinoille sijoittumisesta.

Keskustelemme myös siitä, että vaikka romanikulttuuri on yleisesti ottaen yhteiskulttuuri, ovat länsimainen yksilökulttuuri ja ihmisten omat valinnat tulleet myös hyväksytyksi osaksi kulttuurin arkea. Kasimir tekee väliin havainnon. – Tässä keskustellessamme huomaa surukseni, kuinka vähän mä loppujen lopuksi oon mustalaisten kanssa tekemisissä. En törmää esimerkiksi mustalaisiin työssäni, koulussani tai vapaa-ajalla juuri lainkaan. Tuntuu että työt ja oma perhe vie kaiken ajan, kahden pienen lapsen isä harmittelee. Kasimir kertoo ajattelevansa hieman kaksijakoisesti romanien nykytilanteesta. – Toisaalta on valtavan hienoa, että vihdoinkin – viidensadan vuoden jälkeen – on ruvettu kommunikoimaan valtakulttuurin kanssa ja kohdataan toisemme uudella tavalla. Sitten taas toisaalta se yhteisön tiiviys on ihanan turvallinen paikka omine tapoineen ja arvoineen, hän pohtii. Romanien tapojen ja yleensäkin sen, että ylläpidetään vielä erilaisia arvokäsityksiä, Kasimir näkee hyvänä. – Me eletään tänä päivänä monenlaisissa arvotyhjiöissä ja monien eri asioiden kunnioittaminen on lähes kadonnut. Pullaa ei erota leivästä. On hienoa, että jossain vielä ylläpidetään sellaista käsitystä, että asioilla on merkitystä. – Tavallaan siinä on myös jotain hienoa, että juuri Suomen mustalaiset ovat voineet säilyttää alkuperäiskulttuuria niinkin paljon arjessa, muualla Euroopassa se ei ole niin vahvaa, hän kiteyttää. Monipuolisen keskustelun jälkeen kysyn vielä Kasimirlta, mikä on tärkeää. Vastaukseen ei mene paljon aikaa. – Kyllä se on perhe ja ihmiset ympärillä, hän toteaa.

Haastattelusta jää vaikutelma hienosta selviytymistarina, jossa koulukiusauksen rikkoma mieli on kyennyt myöhemmin kokoamaan palaset ja ottamaan rohkeasti käyttöön omat taidot sekä voimavarat. Lisäksi Kasimir on asettanut rohkeasti päämäärätietoisia tavoitteita ja saanut palkinnoksi menestyksen tunnetta sekä tasapainoa monella elämän eri alueella. Se jos mikä, on ansaittua salvaa kiusatun haavoihin. Toisaalta kaltoin kohdellun pärjääminen on myös tehokainta ja tervetullutta vastamyrkkyä kiusaajille. ♦

Teksti: Mertsä Ärling **Kuvat:** Tomi Aalto

Uskallus muutokseen on koko elämää kantava mahdollisuus

Uskalla – It's possible on Diakin uusien koulutus- ja työllisyys Hankkeiden kantava teema

Suomi toimii edelläkävijänä romaneiden osallisuuden ja hyvinvoinnin parantajana. Kaksi valtakunnallista uutuushanketta tarjoaa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia romanien koulutustason ja työllisyyden parantamiseen.

Opiskele ja kouluttaudu sekä työllisty ja työllistä ovat pää tavoitteita valtakunnallisissa Nevo tiija – uusi aika ja Tšetanes naal – koulutuspoluilla -hankkeissa. Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoimat hankkeet pyrkivät parantamaan romanien yhteiskunnallista asemaa koulutuksen ja työllistymisen kautta.

Hankkeiden aikana työskennellään yksilöllisesti sellaisten nuorten ja aikuisten romanien sekä perheiden kanssa, jotka tarvitsevat tukea koulutus- ja työllisyyspolullaan. Samalla tarjotaan yrittäjille ja palveluntuottajille sekä viranomaisille ja päättäjille mahdollisuuksia kasvattaa osaamistaan romanikulttuuriin sekä romaneiden koulutukseen ja työllistymiseen liittyvissä asioissa.

Nevo tiija – uusi aika on Suomen romanien yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja hyvinvointiin keskittyvä ESR-hanke, joka toteuttaa romanipoliittisen ohjelman (ROMPO) seurantaraportin (2013) edellyttämiä toimen-

piteitä. Hankkeessa pyritään siihen, että romanien työ- ja toimintakyky ja mahdollisuudet osallistua työelämään paranevat. Nevo tiija tekee tiivistä yhteistyötä Tšetanes naal – koulutuspoluilla -hankkeen kanssa, jonka tavoitteena on auttaa romaneja koulutuksen kautta paremmin kiinni yhteiskuntaan ja työelämään.

Molemmat hankkeet ovat valtakunnallisia ja niiden päätoimittajana ja koordinoijana on Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak). Molempia hankkeita rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR). Nevo tiija -hanketta rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö (STM) ja Tšetanes naal -hanketta Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY.

Nevo tiija -hankkeen projektipäällikkö Mertsä ”MEDI” Ärling näkee hankkeen tavoitteet huikeina, mutta saavutettavina.

Se uinuva potentiaalisuus, joka yhteisön sisällä on, ei ole vielä täysin hyödynnetty työmarkkinoiden kautta suomalaisen yhteiskunnan hyväksi. Tunneäly, jota tarvitaan esimerkiksi sosiaalialoilla, on tämän yhteisön yksi vallitsevista osaamisalueista. Olen usein pohtinutkin, että jos yrittäjät ja työmarkkinat yleisesti osaisivat ottaa tämän taidon käyttöön romanityöntekijöiden kautta, olisi hyöty molemminpuolinen; mielekäs integroituminen yhteiskuntaa sekä substanssiosaajia yrittäjille ja eri laitoksille, Ärling pohtii.

Tšetanes naal – koulutuspoluilla -hankkeen projektipäällikkönä toimii Sari Hammar Diakista.

Romaniyhteisö näkee kouluttautumisen tärkeänä ja haluaa aktiivisesti osallistua jäsentensä koulutukseen liittyvän tietoisuuden ja erilaisten eteenpäin vievien mahdollisuuksien edistämiseen. On hienoa, että hankkeessamme työskentelee yhdessä monella lailla asioita katsovia ja niitä tuntevia asiantuntijoita – romaneita ja pääväestön edustajia. Näin voimme yhdessä kehittää toimivia polkuja eri koulutusasteilla oleville ja asteilta toisille siirtyville romaneille. Samalla tuomme koulutuskysymysten parissa työskentelevien – mutta myös suuren yleisön – ulottuville esimerkkejä, jotka monipuolistavat vallitsevaa kuvaa romanikulttuurista, Hammar toteaa.

Yhteistyössä on voimaa

Kun on tarpeeksi isot hartiat haasteellisen työn tekemiseen, ovat tavoitellut tuloksetkin mahdollista saavuttaa. Nevo tiija ja Tšetanes naal -hankkeiden osatoimittajina toimivat Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö, Helsingin, Tampereen, Salon ja Vantaan kaupungit, KRIS–Etelä-Suomi, Otavan opisto, Oulun Diakonissalaitos, Seurakuntaopisto, Suomen Romanifoorumi ry ja Terveystien ja hyvinvoinnin laitos. Kuopion kaupunki/ViaDia on mukana hankkeessa osarahoittajana ja yhteistyötahona. Hankkeet tekevät yhteistyötä romaniasiaain neuvottelukuntien ja romaniyhdistysten kanssa niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin.

Suomen Romanifoorumi haluaa olla omalta osaltaan kannustamassa romaniväestöä kouluttautumisen ja osallistumisen saralla.

Elinikäinen oppiminen on paitsi nyky-päivän trendi, myös todella palkitsevaa opiskelijalle itselleen. Romanifoorumin tavoitteena on erityisesti hankkeen käytännön toimenpiteistä tiedottaminen suoraan romaniväestölle sekä hankkeen sisältöön liittyvien teemapäivien järjestäminen eri paikkakunnilla. Lisäksi hankkeessa vahvistetaan romaniperheiden ja -yksilöiden osallistumismahdollisuuksia eri tavoin sekä kannustetaan yhteisön sisäiseen arvokeskusteluun kouluttautumisen ja osallistumisen tärkeydestä. Haluamme toimia myös sillanrakentajina romaniväestön ja työnantajien välillä, sanoo Romanifoorumin toiminnanjohtaja Allan Armas Lindberg.

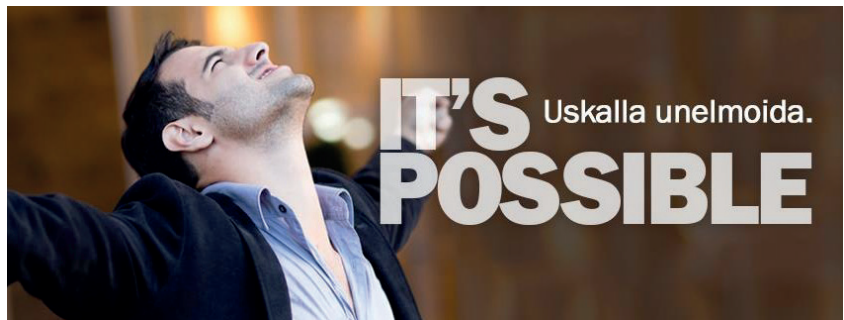
Hanketyössä keskitytään nuorten palveluihin, ja Helsingin Diakoniasalaitoksen valtakunnallinen palvelukokonaisuus Vamos osallistuu työskentelyyn. Vamos on suunnattu koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleville 16–29-vuotiaille nuorille.

- Vamoksessa on nuorille tavoitteellista yksilövalmennusta, ryhmävalmennusta ja uravalmennusta, ja nuoren tarpeet, toiveet ja haaveet otetaan huomioon yksilöllisesti. Nyt käynnistyneet hankkeet mahdollistavat, että Vamoksen palvelut tavoittavat paremmin myös romaninuoret. Lisäksi tavoitetut nuoret ovat myös avainasemassa kehittämässä uusia toimintamalleja, jotta pystyisimme vastaamaan entistä paremmin kaikkien nuorten tarpeisiin matkalla kohti omia unelmia, toteaa Vamoksen yksikönjohtaja Päivi Malmivaara.

Kaksisuuntaista vaikuttamista

Opiskelemaan ja koulutukseen lähteminen sekä työmarkkinoille pääseminen on monen tekijän yhteistulos. Koko suomalainen yhteiskunta on muutoksessa. Yksistään vuoden 2017 alussa alkava SOTE-uudistus tuo mukanaan muuttuvan yhteiskunnan moniulotteiset prosessit, joiden lopulliset vaikutukset ovat vielä kaikille tahoille avoimia.

Nyt jos koskaan on aika nähdä ne mahdollisuudet, joita monellakaan tämän maailman romanitautaisilla henkilöillä ei ole. On lottovoittoa syntyä, elää ja kasvaa Suomessa. Jokaisella Suomen kansalaisella on samanlaiset

mahdollisuudet opiskella ja tavoitella unelmiaan. Vaikka yhteiskunnassamme onkin vielä rakenteellista syrjintää sekä jopa rasismia ja se, että hankkeen kautta tehdään vahvaa vaikuttamistyötä viranomaisiin, yrittäjiin ja työmarkkinoiden edustajiin romanitautaisien henkilöiden työllistymisen parantumiseksi on myös katsottava totuutta silmiin ja vaikutettava koko yhteisöme sisälle sukuyhteisöihin, perheisiin ja henkilöihin. Perinteiset toiminta- ja työllisyysmallit eivät enää onnistu kuin ehkä 1/1000 romanista ja siksi tarvitaan koko yhteisön yhteistä uskallusta toimia toisin – hankkeiden tuoma tilaisuus on mahdollisuus koko romaniväestölle astua muutokseen, jossa romani-identiteetti vahvistuu ja integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan on luonnollinen osa ihmisenä kasvamisessa, toteaa projektipäällikkö Mertsä Ärling.

Palvelutarpeiden taustalla kattava tutkimustyö

Hyvinvointi ja siihen liittyvät asiat eivät voi olla vain ”musta tuntuu”-pohjalla. Tarvitaan tarkkaan kartoitettua ja kohdennettua tutkimustietoa. Suomen romanivähemmistön sosiaalinen asema ja elinolot on viimeksi kartoitettu vuoden 1970 koko maata koskevassa väestölaskennassa. Silloin tulokset olivat karuja. Koko Suomen väestöön nähden romanitautaisien henkilöiden sosioekonominen asema oli monelta osin heikompi.

Romanien yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämiseksi on laadittu vuonna 2009 Romanipoliittinen ohjelma (Rompo). Siinä linjataan, että romanien hyvinvointia edistetään ja sosiaali- ja terveyspalveluiden kohdentumista tehostetaan. Laadittujen linjauksien mukaisten parannuksien tueksi tarvitaan tietoa, joiden pohjalta voidaan nähdä esiin nousseet haasteet ja näin kohdentaa tarve ja apu

löytämään toisensa. Rompon mukaisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteuttaa laajan tutkimuksen Nevo tiija -hankkeen yhtenä osatoimittajana. Tutkimuksessa selvitetään Suomen romaniväestön elinolosuhteisiin, terveyteen, hyvinvointiin ja asumiseen liittyvää tilannetta sekä romaniväestön palvelutarpeita.

Romanien hyvinvointitutkimuksen toteutukseen osallistuu romaneja asiantuntijoina, hanketyöntekijöinä ja sidosryhminä. Tavoitteena on kutsua 1000 vapaaehtoista osallistumaan henkilökohtaiseen haastatteluun ja terveystarkastukseen.

- Romanien hyvinvointitutkimukseen osallistuminen kannattaa, koska siinä kartoitetaan jokaisen omaa työ- ja toimintakykyä. Terveystarkastus on samankaltainen, kuin työterveydessä tehtävä työhöntulotarkastus. Esimerkiksi verenpainemittausten lisäksi tehdään toimintakykytestejä. Haastattelussa kysytään laajasti hyvinvointiin ja onnellisuuteen vaikuttavia tekijöitä, kuten avun saamista, elintapoja ja tulojen riittävyyttä. Tieto lisää ihmisen kykyä vaikuttaa oman elämänsä laatuun. Tärkein syy osallistua tutkimukseen on se, että tulosten avulla vaikutetaan päätöksentekoon ja palvelujen kohdentamiseen oikein. Osallistumalla voi siis auttaa parantamaan Suomen romanien yhdenvertaisuutta, kiteyttää tutkimuksen koordinaattori, erikoissuunnittelija Anneli Weiste-Paakkanen Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta. ♦

Lisätietoa Nevo tiija – uusi aika -hankkeesta antaa:

Projektipäällikkö Mertsä ”Medi” Ärling
merts.arl@diak.fi, p. 040 509 2307

Lisätietoa Tšetanes naal – koulutuspoluilla -hankkeesta antaa:

Projektipäällikkö Sari Hammar
sari.hammar@diak.fi, p. 040 506 6416

Romaninuoria yhteiskuntaan verkostoiva Marko Stenroos:

”Romaninuoret aktiivisiksi toimijoiksi”

Valtiotieteiden maisteri Marko Stenroos, 47, työskentelee Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioiden suunnittelijana. - On tärkeää, että romaninuoret tietävät oikeuksistaan ja että he saavat kokemuksia ja kontakteja myös romaniyhteisön ulkopuolelta. - Osallisuuden lisäämisen ja yhteiskuntaan verkostoitumisen kautta romaninuoria on tarkoitus tukea palvelujärjestelmän passiivisen kohteena olemisen sijaan oman elämänsä aktiivisiksi toimijoiksi, tuleva tohtori pohtii.

Alun perin Nokialta kotoisin oleva Marko on itse myös romanitaustainen. Hänellä on mittava määrä opintoja sekä tutkintoja takanaan. Heti alkuun hän kertoo yllättävän yksityiskohdan koulutuspolustaan. – En saanut päättötodistusta, suoritin ehdot myöhemmin, hän pamauttaa. – Yläasteikäisenä motivaationi koulunkäyntiin oli nolla ja intressit oli nuorella pojalla ihan muualla, hän valottaa. – Siihen aikaan 1980-luvulla oli kuitenkin mahdollisuus suorittaa jälkikäteisen ehtoja ja pääsin sittemmin kauppaopistoon. 1990-luvulla pääsin jo Laurea ammattikorkeakouluun niin kutsuttuun muutokoulutukseen ja sain sieltä tradenomien tutkinnon tietojärjestelmäpuolelta, hän kertoo suomalaisen koulutusjärjestelmän joustavuudesta. - Tietojenkäsittely ei sittemmin kuitenkaan sytyttänyt ja pääsin myöhemmin toisella yrittämällä yliopistoon lukemaan antropologiaa ja perehtymään kulttuuritutkimukseen, joka perinteisesti painottuu etäisempiin kulttuureihin, ei niinkään länsimaisiin elintapoihin.

Sittemmin valtiotieteiden maisteriksi valmistunut mies asetti riman vielä korkeammalle. – Tavoitteena on väitellä kahden vuoden kuluttua samalta tieteenalalta tohtoriksi, pääaineena antropologia, hän toteaa rauhallisesti. – Luulen, että oma romanitaustani vaikutti sillä tavalla, että juuri kulttuuritutkimuksesta tuli itselleni kiinnostavaa. Marko on puoliro-

mani ja saanut kasvaa itse valitsemaan suuntaan. – Minua ei painostettu kumpaankaan kulttuuriin, vaan sain valinnanvapauden. Luulen, että romanitaustani on vienyt minua vahvasti sillä tavalla, että haluan viedä romani-oikeuksia ja asioita sekä tasavertaisuuden ajattelua eteenpäin. – Toisaalta opiskeluympyrät ja koulutuspolkuni on ollut sen tyyppinen, että olen arjessa enemmän viettänyt aikaani pääväestön parissa ja oma arkielämäni painottuu enemmän sille puolelle, tasapainoisen ja itseään korostavien olojen mies pohtii kulttuuri-identiteettinsä vaikutuksia.

Romaninuorten asialla

Tällä hetkellä Marko työskentelee Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-suunnittelijana. Hänen työnkuvaansa kuuluvat muun muassa maahanmuuttajien sekä romanien asiat. – Etnisten vähemmistöjen asioita siinä työpöydälläni on, mutta myös esimerkiksi vammaisten asiat kuuluvat myös minulle. – Painopiste työssäni on se, miten toteutuu kaikkien ja kaikenlaisten nuorten mahdollisuus osallisuuteen ja heidän pääsynsä vaikuttamaan asioihin. Yhdenvertaisuuden periaatteen pohjalta tavoitellaan sitä, että kaikilla on oltava mahdollisuudet ja esteetön pääsy vaikuttamaan ja verkostoitumaan yhteiskunnassa. Erilainen tausta ja siihen liittyvät stereotyyppit ja yleistetyt käsitykset eivät voi olla esteenä, hän tiivistää.

Marko on ollut mahdollistamassa omalta osaltaan romaninuorten asioiden eteenpäin menoa. - Romaninuoret ovat voineet täällä suorittaa esimerkiksi oppisopimuksen kautta nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajan tutkintoja. – Meillä on nyt pääkaupunkiseudun romaninuorisuuden verkosto ja täältä Nuorisoasiainkeskuksen puolelta on aika paljon romanitaustaisia henkilöitä mukana suunnittelemassa, mitä voidaan ja mitä kannattaa tehdä romaninuorten kanssa. Esimerkiksi jo kahtena vuotena järjestämämme romaninuorten kuulemistilaisuudet ovat olleet yleisömenestyksiä. Niistä saatua tietoa on nyt hyödynnetty ja käytetty muun muassa tässä verkostosuunnittelussa, Marko konkretisoi asioiden etenemistä arkitasolla. – Täällä Nuorisoasiainkeskuksessa on haluttu jo pidempään satsata romaninuoriin, hän valottaa asenteita. Marko on eräänlaisella näköalapaikalla romaninuorten tilanteeseen. – Näemme, että osa romaninuorista on edelleen marginaalissa omassa yhteisössään eivätkä he ole yhteiskunnan kanssa tarpeeksi vuorovaikutuksessa.

Marko jatkaa osallisuuden merkityksen pohdinnalla. - Oman mukavuusalueen ulkopuolelle joutuessaan monille tulee haasteita; miten toimia eri tilanteissa ja paikoissa ja miten löytyy luonteva yhteys pääväestöön. Me pyrimme siihen, että romanit tottuivat jo nuoresta asti olemaan mukana; tietäisivät oikeutensa, kasvaisivat vastuullisiksi ja oppisivat toimimaan ja vaikuttamaan asioihin. Verkostointisuunnittelulla pyrimme etsimään romaneille mieluisia väyliä ja madaltamaan kynnystä lähteä mukaan sekä aktivoitua pääväestön rinnalla tasavertaisena ja hyvässä hengessä. Romaninuoret on saatava passiivisesta palvelujärjestelmän kohteena olemisesta aktiivisiksi oman elämänsä toimijoiksi, hän kiteyttää tavoitteitaan.

Laajasti eri romaniyhdistysten ja toimijoiden verkostoissa asiantuntijana ja jäsenenä oleva Marko kertoo myös, että osalla romaninuorista on kulttuuri-identiteetti hukassa ja he ovat ajautuneet monenlaisiin arvotyhjiöihin. – Romanivanhukset ovat myös tästä ilmiöstä ja käyttäytymismallien muutoksesta huolissaan ja monella tapaa voimattomia nuorisonsa kanssa. – Yllättävä havainto on myös se, miten romaninuorten keskinäistä erotetta on ilmennyt. Romaninuorista on myös osittain noussut negatiivisia piirteitä esimerkiksi siinä, kuinka he jaottelevat keskenään paremmuutta esimerkiksi kaupunginosien asuinpaikan perusteella, Marko kertoo romanityön tarpeellisuudesta. – Pääväestöstä poiketen meillä on myös romanien nuorisotyössä vahva vanhempien kanssa työskentelyn työote, tällä pyrimme siihen, että vanhemmat tekisivät myös osaltaan myönteistä ja johdonmukaista vaikuttamistyötä lapsiinsa, hän toteaa. – Mielenkiintoinen ilmiö on esimerkiksi se, kuinka romaninuorista lähes kaikki tytöt käyvät peruskoulun loppuun, mutta useilta pojilta jää vielä koulu kesken. Esimerkiksi tämän tyyppisten asioiden syitä ja seurauksia tässä selvittellään, Marko toteaa työstään.

Usko tulevaisuuteen

Jotta tätä tärkeää työtä voi tehdä, on oltava usko tulevaisuuteen. – On ollut todella hienoa huomata, miten monet nuoret ovat ottaneet omat voimavarat käyttöön ja osoittaneet valtavaa osaamista, kun ovat päässeet alkuun ja kokeneet onnistumisen tunteen, Marko iloitsee. Tavoitteellista työtä romaninuorten parissa jatketaan valtakunnallisten hankkeiden avulla. – Esimerkiksi Diakonia- ammattikorkeakoulu on saanut juuri Euroopan sosiaalirahaston (ESR) myönteisen päätöksen toteuttaa Nevo tiija (Uusi aika) –hankkeen. Se on osa Suomen romanipoliittisen ohjelman (ROMPO) täytäntöönpanoa. Näillä hankkeilla pyritään varmistamaan, että kaikki 2009–2017 väliselle ajalle asetetut tavoitteet tulee tehdyksi, Marko kertoo.

ROMPO oli silloisen pääministerin, Matti Vanhasen antama tärkeä ja ansiokas toimeksianto romaniasian neu-

vottelukunnalle romanien elinolojen kehittämiseksi Suomessa. Romanipoliittisen ohjelman johtotavoite on, että Suomi on edelläkävijä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämässä Euroopassa. Diakonia- ammattikorkeakoulun tulevan Nevo tiija -hankkeen tavoitteet ovat pääpiirteittäin romaninuorten vertaistoiminnan kehittäminen, romaninuorten toimintaympäristön laajentuminen, kulttuuri-identiteetin tukeminen, koulupudokkuuden ennaltaehkäiseminen ja ammatillisen koulutuksen lisääminen sekä pääkaupunkiseudun romaninuorisotyöverkoston toiminnan kehittäminen. Paljon juuri niitä asioita, joiden parissa Marko tällä hetkellä jo työskentelee ja hyödyntää asiantuntijuuttaan.

Markon kanssa käydyn valottavan keskustelun jälkeen toimittajalle jää hyvä mieli erityisesti siitä, että meillä on romaneissa paljon osaavia, oikean asenteen ja tahtotilan omaavia asiantuntijoita sekä ihmisiä, jotka työskentelevät näiden haasteellisten ja tärkeiden asioiden parissa. Tarvitsemme henkilöitä, jotka motivoivat, verkostoivat ja rohkaisevat romaninuoria entistä enemmän yhteiskuntaa kohti. Samalla vahvistuu laajemmalla tasolla nuorten myönteinen osallisuus ja elämänhallinta. Nuorille on painotettava, että kulttuuri-identiteetin säilyttäminen ja yhteiskunnallinen osallisuus eivät sulje toisiaan pois.

Tästä kaikesta seurauksena kasvukoon tulevaisuudessa itseensä uskoviin romaninuorten määrää ja tulkoon romaninuorien olemassa olevat kyvyt, lahjat sekä taidot entistä enemmän meille kaikille näkyväksi. ♦

Marko Stenroos

- ikä 47
- kotoisin Nokialta
- valtiotieteiden maisteri, pääaineena antropologia
- valmistunut Helsingin yliopistosta
- tällä hetkellä jatko-opiskelija, väitöskirja valmisteilla Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitokselle
- Helsingin kaupungin Nuorisosiainkeskuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioiden suunnittelija
- Suomen Romaniyhdistys ry:n hallituksen jäsen
- Vähemmistöoikeuksien ryhmän Suomen jaoston hallituksen jäsen
- Au mensa –nuorisoprojektin ohjausryhmän jäsen

Juttusarjassa tapaamme kansanedustajia kahvilla. Kahvittelun lomassa keskustellaan ohikulkeva hetki tekemisestä, tahtomisesta ja elämästä.

Teksti ja kuva: David Palm

Kuusamon ensimmäinen naiskansanedustaja Ulla Parviainen:

”Yhteisöllisyys on tärkeää”

Kansanedustaja Ulla Parviainen (kesk.) on erämaan kasvatti ja nauttii käsitöistä – silloin kun kiireiltään ehtii kutimiensa kanssa rentoutumaan. Perusopetuksen parista ensimmäisen kauden kansanedustajaksi siirtynyt vaikuttajanainen on kasvanut jämäkän metsän ja sinertävien vaarojen Kuusamossa ja saanut eväitä elämään yhteisöajattelusta.

Valloillaan oleva kevätaurinko pääsee suurien ikkunoiden ansiosta helposti valtaamaan eduskunnan Pikku Parlamentin kansalaisinfon eteisaulan, kun odotelen aamukahvitapaamista keskustalaisen kansanedustaja Ulla Parviaisen, 54, kanssa. Pian kävelemmekin jo alakertaan johtavia portaita isoon kahvilatilaa, joka henkii pohjoismaista sisustustyyliä; paljon puuta ja yksinkertaisen tyylikkää kalusteita. - Tila on ihanan viihtyisä ja niin suomalaisen oloinen, Parviainen hymyilee, kun kävelemme kahvikuppien kanssa kohti pöytää. Paikka vilisee julkisuudesta tuttuja kansanedustajia, jotka virittävät työpäiväänsä tankaten kahvia ja sämpylöitä, näpytellen kännyköitään ja tablettejaan. Koillismaalta, Venäjän rajapinnoilta kotoisin oleva kansanedustaja on jo kerinnyt ennen tapaamista tehdä töitä. - Olin jo ennen kahvitteluhetkeämme työhuoneessani selvittämässä ja miettimässä erään kirjallisen kysymyksen vastausta ja tästä lähdenkin sitten suoraan perustuslakivaliokunnan kokoukseen, hän avaa toimeliasta aamuaan.

Ilon ja surun aiheita

Ulla on suomalaisen vaalea, lempeän ja kuuntelevan oloinen ihminen.

Taustaltaan hän tulee perusopetuksen puolelta, rehtorin virasta. - Siitä työstä olen nyt kansanedustajan työtä tehdessäni virkavapaalla. Kohtaamisessa hän katsoo rauhallisesti silmiin, keskustelee leppoisasti ja ilmaisee itseään miellyttävän selkeästi. Keskustelu jatkuu asioilla, jotka erityisesti ovat olleet viime aikoina mielen päällä. Vastauksessa tulee hyvin esiin, että myös kansanedustajan arkityö on ilojen ja surujen kohtaamista. - Positiivisena ja valoisana ilon aiheena ovat erityisesti olleet Hossan kansallispuiston asiat, joiden etenemisestä hän iloitsee. Suomen itsenäisyyden 100-vuotishlavavuodeksi eräs hallituksen kärkihankkeista on ollut saada uusi kansallispuisto, joka kattaa Suomussalmen Hossan, Moilasenvaaran sekä Kuusamon Julman-Ölkyn alueet. Kokonaisalue tarjoaa harvinaisen monipuolisen kattauksen Suomen luonnon eri puolia ja henkeäsalpaavaa luonnonnäytöstä. - Surullisena puolena mielessäni ovat olleet erityisesti yksilöihin kohdistuvat leikkaukset, miten selviävät lapsiperheet, vanhukset ja tukien varassa olevat erityisryhmät. - Olen myös sivistysvaliokunnassa ja koko vuoden ajan lähes kaikki tekeminen on liittynyt leikkauksiin. Ei se oikeasti ole helppoa sanoa ihmiselle, että

sun on vaan selvittävä, kansanedustaja valottaa omia tunteitaan päättäjänä.

Toiveena suomalaisten samaan suuntaan katsominen

Siirrän keskustelua haaveutisointiin. Mitä Ulla Parviainen haluaisi kertoa tv:n katsojille, jos saisi mahdollisuuden lukea illan pääuutislähetyksessä itse haluamansa kuvitteellisen uutisen? - Voi voi... hän hymyilee kuullessaan kysymyksen ja aloittaa lyhyen pohdinnan. - Kyllä mä haluaisin lukea uutisen jossa kerrotaan, että nyt suomalaiset ovat yksiselitteisesti päättäneet katsoa samaan suuntaan ja laittaa yhdessä Suomi jaloilleen, juuri niin kuin tuo Suomen satavuotis-juliste tuolla kahvilan sisäntulossa asian esittää.

Ulla on kotoisin Kainuun ja Lapin rajoilta Kuusamosta, kuusten maasta, niin kuin hän itse asian ilmaisee. Olen todellinen erämaan kasvatti pienestä Kurvisen kylästä ja saanut sieltä eväät luonnon arvostamiseen, hän kertoo. - Meillä hiljaisuus on luonnon lahja. Sitä pitäisi muutenkin enemmän tuotteistaa ja markkinoida matkailutuotteena, hän muistuttaa. Vähemmän tiedetystä puolestaan kansanedustaja ja rehtori kertoo, että kaikki kansanedustajataan eivät ehkä tiedä hänen kouluttautuneen alkuun käsityöläiseksi. - Olen ensimmäiseltä ammatiltani valmistunut ompelijaksi sekä vaatetus- ja neulealan suunnittelijaksi. Olen saanut aika vahvasti käsityöläisyyttä koulutuksen, hän hymyilee mutta lisää, että se tutkinto ei koskaan häntä työllistänyt. - Käsillä tekemisen perinteet kiinnostavat yleisesti ottaen kuitenkin minua paljon ja arvostan niitä suuresti.

Siirrymme musiikin pariin enkä malta olla kysymättä Ullalta, mikä laulu kuvaisi häntä parhaiten. Kansanedustaja hämmentyy hieman ja hymyilee. – Jaa-a, kysyt nyt vaikeaa asiaa, koska koen olevani erittäin epämusikaalinen, hän nauraa. Miettiminen jatkuu ja ennätänkin väliin kysymään, josko se olisi Dannyn levyttämä ”Kuusamo” paras kuvaamaan kansanedustajan tunteja. – Laulu on hieno ja olen päässyt Dannylle ojentamaan palkinnon siitä. Huomionosoitus tuli itse asiassa tekstistä, jonka Juha Vainio käänsi. Toimittajan nippelitietoa on, että laulu on tehty alun perin italialaisuusikko Toto Cutugno’n sävelmästä ”Africa”. Juhan nerokas, suomalainen vastine löytyi Kuusamon rauhaista metsistä. – Danny vastaanotti Kuusamo-mitalin, koska Vainio, jonka puoliso on alun perin muuten Kuusamosta, oli jo edesmennyt. Mutta jos mennään itse lauluun, niin ehkä Vesa-Matti Loirin ”Lapin kesä” huilusooloineen on läheinen minulle vaikka varsinainen lappalainen en olekaan, vaan sieltä Kainuun ja Lapin rajoilta.

Kiesit vierailulla kotipihassa

Toimittajan yllättää Ullan kertoma tieto Kuusamon yhteisöllisyydestä. – Muistan kuinka esimerkiksi 1980-luvulla hain pankista ensimmäistä opintolainaa, niin sieltä heti ensimmäiseksi kysyttiin että kenenkäs tyttöjä sinä olet. Kuusamossa yhteisöllisyyttä voi vieläkin kokea. Kylällä ihmiset, varsinkin vanhemmat sukupolven edustajat tiedetään ja määritellään suvuittain, esimerkiksi minä olen Kurvisen Lennen Anjan Ulla, hän kertoo ylpeänä. Kerron kansanedustajalle kuinka romanikulttuurissa on täsmälleen sama käyttäytymis- ja tunnistamismalli ja kuinka henkilö sekä usein myös kutsumanimi, liitetään vahvasti sukuyhteisöön ja paikkakuntaan. Vieraiden romanien kohtaamisessa lähtökohtaisesti kiinnostavin kysymys on usein se, kenen lapsi tai mitä sukua on. Ulla jatkaa romaniaiheesta. – Muistan miten lapsena ollessa mei-

dänkin pihaan tuli kiesit ja romaneita. Kun opiskelin aikoinaan Oulun yliopistossa, kohtasin eräänä koulutuspäivänä vanhemman romaninaisen. Hetken juteltuamme selvisi, että hän oli meidänkin kotipihalla lapsena hevoskärryillä vieraillut. Kahvikupit alkavat olla jo tyhjiä, mokantuoksu hiipuu ja lopuksi kyselen vielä, mikä Ullan mielestä on tärkeää. Vastaus tulee melko nopeasti. – Kyllä tärkeää on se yhteisöllisyys, tunne että ihminen kuuluu johonkin, hän sanoo rauhallisesti. ♦

Kuka?

- Ulla Parviainen s. 1962, Kuusamo
- ensimmäisen kauden kansanedustaja Suomen Keskustan eduskuntaryhmässä alkaen 25.4.2015
- kasvatustieteen maisteri
- taidealan opintoja
- rehtori (virkavapaalla) Rukan koulussa
- toimielinjäsenenä eduskunnan perustuslakivaliokunnassa ja sivistysvaliokunnassa
- varajäsenenä tulevaisuusvaliokunnassa, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnassa sekä Parlamenttienvälisessä liitossa IPUssa, Suomen ryhmän johtokunnassa
- Kuusamon kaupunginvaltuutettu sekä kaupunginhallituksen jäsen

Romanien kulttuuriperinnön arkistointihanke tallentaa aineistoa SKS:n arkistoon ja Kansallisarkistoon

RONK, SKS ja Kansallisarkisto ovat aloittaneet 3-vuotisen hankkeen romanien kulttuuriperinnön aineistojen tallentamiseksi. Hankkeessa herätellään ajatusta osallisuudesta: kuka tahansa meistä voi olla mukana vaikuttamassa suomalaiseen historiankirjoitukseen. Samalla kyse on myös oman kulttuuriperinnön säilyttämisestä ja edesmenneiden polvien kunnioittamisesta. On pidettävä tietoisesti huolta siitä, että jo olemassa olevat dokumentit, yhdistysten arkistot, henkilöarkistot ja kansanperinne saadaan turvalliseen säilytykseen arkistoihin. Seuraavassa hankkeen koordinaattori Risto Blomster SKS:n arkistosta vastaa kysymyksiin hankkeen taustoista ja tarkoituksesta. Mukana on myös käytännöllistä tietoa aineistojen arkistoinnista ja käytöstä.

Mistä ajatus romanien kulttuuriperinnön arkistoinnista lähti?

Taustana hankkeessa on Suomen romanien historia -kirjan tekovaiheessa kirkastunut ajatus: Suomen romanien historian kertominen on mahdotonta ilman romanien itsensä tuottamia aineistoja. Ilman tätä puolta tutkimus jää pääväestön käsitysten ja mielipiteiden varaan. Ja tällainen tilanne ei enää vastaa millään tavalla nykyaikaisen tutkimuksen vaatimuksia.

Ketkä hankkeen järjestävät?

Hanke on syntynyt yhteisissä keskusteluissa, joissa ovat olleet mukana Romaniasiaain neuvottelukunta, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS) sekä Kansallisarkisto. Rahoittajaksi saatiin Suomen kulttuurirahasto. Myös Majaoja-säätiö antoi alkupanostusta hankkeelle.

Mihin arkistoidaan ja mitä?

Romanihankkeen aikana arkistoitavat aineistot sijoitetaan SKS:n arkistoon ja Kansallisarkistoon. SKS:n arkistolla ja Kansallisarkistollahan on

omat tehtävänsä arkistoina. SKS tallentaa perinnettä ja kulttuurihistoriaa, Kansallisarkisto yhdistyksiä ja henkilöarkistoja. Toki on limittäisyyttäkin. Vastaava työnjako on myös romaniarkistoismissa.

”Suomen romanien arkisto”?

SKS:n arkiston ja Kansallisarkiston romaniaineistot tulevat muodostamaan yhdessä Suomen romanien arkiston. Aineistot ovat kahdessa paikassa, mutta tieto niistä tulee saataville yhteisen nettipalvelun kautta. Yhteytenä tullaan käyttämään arkistolaitoksen vuodesta 2017 käyttöön otettavaa AHAA-arkistoaaineistojen hakupalvelua. Eli aineistot ovat fyysisesti SKS:ssa ja Kansallisarkiston suojissa - ihan lähelläkin toisiaan täällä Helsingin Kruununhaassa.

Miten hanke on käynnistynyt?

Jo nyt hankkeen ensimmäisen puolen vuoden aikana SKS:n arkistoon vastaanotettu aineisto on ainutlaatuisen hieno. Se sisältää runsaasti aineistoa esimerkiksi romanien ruotsinsiirtolaisuudesta, yhdistystoiminnasta Ruotsissa ja Suomessa sekä romanien kan-

Romanihankkeen koordinaattorina työskentelee SKS:n arkistotutkija Risto Blomster (valokuvaaja Gary Wornell).

salaisoikeusliikkeestä 1960-luvulta lähtien.

Kuka hankkeesta hyötyy?

Jokainen voi itse miettiä, mitä haluaisi kertoa omasta, ryhmänsä tai vaikkapa yhdistyksensä toiminnasta seuraaville polville. Erään toisen SKS:n pyörittämän hankkeen nimessä tiivistyy hyvin tämä sama asia: ”Minusta jää jälki”. Voit itse

olla vaikuttamassa siihen, millainen jälkeesi jäävä ”jälki” tulee olemaan. Hankkeessa on kyse myös edesmenneiden sukupolvien sekä oman työn kunnioittamisesta.

Mitä aineistoille tehdään arkistossa?

Aivan ensimmäiseksi arkistoon luovutetut aineistot kirjataan saapuneeksi eli diarioidaan. Sen jälkeen aineisto siirretään arkistokelpoisiin laatikoihin ja nostetaan Romanian kulttuuriperintö –hankkeelle varattuun arkistotilaan SKS:n arkistossa.

Seuraavassa vaiheessa hankkeen vuoden 2017 aikana palkattava tutkimusapulainen käy aineiston läpi ja erottelee sieltä mahdollisen arkistoitavaksi soveltumattoman aineiston. Tällaista voi olla muun muassa julkaisujen tuplakappaleet sekä aihepiiriin kuulumattomat julkaisut ja paperit. Poistettua aineistoa tarjotaan, jos näin on sovittu, takaisin aineiston luovuttajalle.

Sopimukset ja käyttöehdot?

Kun vastaanotettavan aineiston määrä on varmistunut ja luoteltu, tehdään luovuttajan kanssa aineiston luovutussopimus. Luovutussopimukseen kirjataan myös luovuttajan asettamat käyttörajoitukset. Näistä neuvotellaan aina luovutuksen yhteydessä. Arkistossa noudatetaan arkistolainsäädäntöä ja arkiston omia käyttöehtoja. Käytöstä sovittaessa otetaan aina huomioon myös henkilötietolaki ja sen asettamat käytön rajat. Ketään ei saa loukata eikä kenenkään henkilöön kohdistuvaa tietoa levittää.

Kuka saa käyttää arkistoon tallennettuja aineistoja?

SKS:n arkisto ja Kansallisarkisto ovat avoimia arkistoja ja niiden käyttösäännöt ovat kaikille samat. Jos aineistoille ei ole määriteltä erityisiä käyttörajoituksia, voi aineistoon tulla tutustumaan kuka tahansa. Aineiston julkaiseminen ja kopiointi on aina

▲ *Romanien kulttuuriperintö –hankkeessa tallennetaan romaniaineistoja SKS:n arkistoon sekä Kansallisarkistoon.*

luvanvaraista ja lupa pyydetään kirjallisesti. Arkistotöihin ei siis kannata tulla kiireellä. Lupamenettely takaa myös sen, että arkistoitujen aineistojen käyttäminen säilyy asiallisena. Aineistojen noutaminen varastosta saattaa myös kestää.

Tervetuloa tutustumaan SKS:n arkistoon ja keskustelemaan hankkeesta. ♦

Voit myös soittaa tai kirjoittaa hankkeen koordinaattorina toimivalle arkistotutkija Risto Blomsterille (040 534 8868; risto.blomster@finlit.fi).

Tuottaja Yrjö Hyötyniemi, Opetushallitus

Verkko-oppimateriaalit opetuksen tukena

Perinteinen oppimateriaalin muoto on tietysti kirja, joka on ollut olemassa niin kauan kuin kukaan jaksaa muistaa. Se on tuttu ja helppokäyttöinen väline, joka ei tarvitse sähköä ja jonka käyttäminen on helppoa. Jokainen tietää, miten kirja toimii. Siinä on sisällysluettelo ja sisältö jakautuu erilaisiin teemoihin, joista on helppoa ja nopeaa valita kulloisenkin tarpeen mukainen sisältö tai sitten vain selata nopeasti sisältöä ja vilkaista kuvia. Nopeaa ja helppoa. Kirja on verraton käyttöliittymä, kuten termi kuuluu.

Mutta nykyaika vaatii sähköisyyttä. Jo ajan henki edellyttää muutosta ja uudenlaisten välineiden käyttöä. Se ei ole vain itsestään selvä vaatimus,

vaan sille on myös vahvat perusteet. Meidän on ajateltava toimintatapamme uudelleen ja otettava huomioon tulevaisuuden tarpeet ja vaatimukset. Ja ilman muuta kaikessa etenevä digitalisoituminen kuuluu jokaiselle.

Sähköisyys ei muutenkaan ole itseisarvo, vaan se tuo myös mukanaan paljon uutta ja hyödyllistä. Kymmenen vuotta sitten emme osanneet kaivata monia arkipäivän uutuuksia, kun emme niistä mitään tienneet. Nyt tuskin haluaisimme luopua vaikkapa puhelimen uusista ominaisuuksista. Mutta ajatellaanpa oppimateriaaleja. Kirja on aikanaan kirjoitettu ja painettu, mutta se ei uudistu joka päivä uusien tietojen mukaiseksi. Jos halu-

at saada lisätietoja jostakin aiheesta tai katsoa siihen liittyviä videoita, kirja ei tee sitä mahdolliseksi. Mutta verkko-oppimateriaali tekee.

Samaten erilaisen harjoitukset, havainnollistukset ja täydennykset. Digitaalisissa oppimateriaaleissa kaikki on yhden napsauksen päässä. Jos haluat opiskella kieltä ja tehdä sitä varten paljon harjoituksia, opettaja väsy nopeasti hankkimaan lisäaineistoja ja teettämään sinulla tehtäviä. Sen sijaan digitaalinen oppimateriaali tarjoaa loputtomiin uusia harjoituksia ja jaksaa loputtomiin tehdä kanssasi yhteistyötä: tarkastaa, kommentoida ja opastaa.

Monissa ammateissa tarvitaan pitkäaikaista harjoitusta ja kokemus-

ta kalliilla laitteilla, joita ei mielellään anneta aloittelijan käsiin. Tällainen on esimerkiksi suuri metsätyökone. Sen monenlainen käyttö on hallittava tarkasti ennen kuin sen voi ohjata metsään ja aloittaa työt. Tätä varten on tehty oppimateriaaleja, joilla voi harjoitella, kerrata ja perehtyä, tehdä virheitä ja aloittelijan vahinkoja ilman että mitään vakavaa tapahtuu. Sama periaate toistuu monissa ammattiosaajien ensiöharjoituksista rekian kuljettajaan, hitsaajasta lentäjään. Vain digitaalinen oppimateriaali voi tarjota tällaiset mahdollisuudet.

Verkko-oppimateriaalien tuotanto on aikaa vievää ja kallista. Jatkuva kehitystyö vaatii paljon resursseja ja yksinkertaisenkin harjoitusmateriaalin tuottaminen maksaa yllättävän paljon. Tekijöiltä vaaditaan uudenlaista ajattelua ja pitkäjänteistä kehittämistä, materiaalien ohjelmointi on kallista ja jatkuva ajan tasalla pitäminen sitoo voimavaroja. Jos kirjaa usein käytetään opetuksessa koko vuoden ajan, verkko-oppimateriaalin käyttö saattaa rajoittua johonkin tärkeään mutta suppeaan kohtaan vuoden koko sisällyksestä. Ja silti sen tuottaminen saattaa maksaa yhtä paljon kuin kirjan, enemmänkin. Siksi erilainen kansainvälinen yhteistyö on keskeistä.

Suomessa kaikki kustantajat, jotka ennen tuottivat vain kirjoja, ovat nyt muuttaneet osan tuotannostaan digitaaliseksi. Tämä työ jatkuu koko ajan ja tulemme näkemään yhä enemmän ja aina uudenlaisia ratkaisuja. Kehitys on nopeaa. Myös Opetushallitus toimii kustantajana tuottaen oppimateriaaleja pienille kohderyhmille, joihin kaupallisten kustantajien ei kannata panostaa. Tällaisia ovat vaikkapa harvinaiset kielet, monen ammatillisen koulutuksen alat ja useat maahanmuuttajakoulutuksen alueet ja tietysti romanikielen opetus, jonka oppimateriaalien tuotannossa Opetushallituksella on pitkät perinteet. Opetushallituksella on vahvasti panostanut digitaalisiin tuotteisiin. ♦

Seuraavassa muutamia esimerkkejä Opetushallituksen tuotteista:

Aika ja avaruus – paikkani aurinkokunnassa (Maarit Sorjonen ja Hanna Pöyliö)

Aika ja avaruus johdattaa oppilaan tutustumaan aurinkokuntaan elämyksellisellä tavalla. Suomeen muuttanut kongolainen Jamar-poika opiskelee aurinkokunnan välisiä mittasuhteita ja auringon, maan ja kuun liikkeiden vaikutuksia ihmisen kokemaan aikaan. Jamarin ystävä Sini opastaa planeettojen ominaispiirteisiin. Oppilasta ohjataan pohtimaan ihmisen paikkaa aurinkokunnassa esimerkiksi näyttävän aurinkokunnan interaktiivisen simulaation avulla. Materiaali on tarkoitettu suomea toisena kielenään puhuville oppilaille.

<http://www.edu.fi/avaruus>

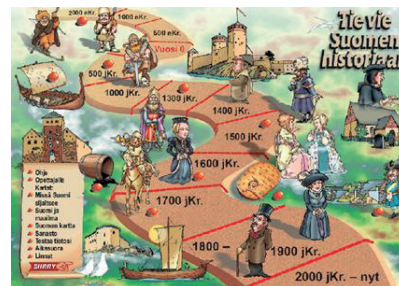

Hitsaa hiirellä

Voit harjoitella virtuaalisesti puikkohitsausta. Ohjelma simuloi todellista hitsaustilannetta ja opettaa hitsauksen keskeisiä lainalaisuuksia. Ohjelmassa harjoitellaan hitsausparametrien sää-

tämistä ja nähdään valintojen vaikutus lopputulokseen.

http://www.edu.fi/oppimateriaalit/hitsaa_hiirella/

Tie vie Suomen historiaan (Ilpo Probst)

Verkkomateriaali tutustuttaa alaluokkien oppilaan eräisiin Suomen historian henkilöihin, esinelöytöihin ja ilmiöihin ja tavallisen suomalaisen arkeen ja kulttuuriin eri aikoina. Karttojen, aikasuorien ja erilaisten muiden apuvälineiden avulla sisältö havainnollistuu oppilaalle. Tie vie kertoen Suomen historiaa

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen

käynnisti laajan ohjelman rasismia ja vihapuhetta vastaan

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti ministeri **Sanni Grahn-Laasonen** johdolla laajan ohjelman vihapuheen ja rasismien ehkäisemiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Toimintaohjelma sisältää kymmenen toimenpidettä, jotka kohdistuvat muun muassa opetushenkilöstön koulutukseen, nuorisotyöhön, liikuntaan ja uskontojen vuoropuheluun. Samalla kaikki ministeriön hallinnonalan toimijat haastetaan mukaan yhteiseen työhön.

- Vihapuhe ja rasismi ovat ehdottomasti tuomittavia ilmiöitä. Kenenkään ei pidä joutua elämään ilmapiirissä, jossa jotkut avoimesti kiistävät toisten aseman tasavertaisina yhteisön jäseninä. Tästä seuraava turvattuuden tunne horjuttaa yhteiskunnan perusteita. Suomen ilmapiiri on muuttunut, ja se vaatii tekoja. Julkisen vallan tehtävänä on turvata oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien toteutuminen, sanoo opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen.

- Opetus- ja kulttuuriministeriön toimiala tavoittaa Suomen kaikki nuoret koulun, taide-, musiikki- tai liikuntaharrastusten, nuorisotyön ja järjestötoiminnan kautta. Siksi ministeriömme on avainroolissa työssä avoimen ja kansainvälisen Suomen puolesta, rasismia ja vihapuhetta vastaan. Otamme tässä työssä välineiksi nuorisotyön, liikunnan, koulutuksen ja kulttuurin: syrjintä ei käy, sanoo ministeri Grahn-Laasonen. Monilukutaitoa ja mediakriittisyyttä kasvatuksessa ja opetuksessa korostamalla parannetaan lasten ja nuor-

ten edellytyksiä ymmärtää vaikeita yhteiskunnallisia kysymyksiä ja osallistua keskusteluun niistä ilman ylilyönnejä. Monikulttuurisuus, yhteisöllisyys ja osallisuuden edistäminen otetaan valtionapujen kriteereiksi ESR-hankkeissa. Kuntien nuorisotoimien hankkeita vihapuheen ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi rahoitetaan erityisavustuksin. Joukkuelajien Punainen kortti rasismille -hanke otetaan osaksi valtakunnallistettavaa Liikkuva koulu -ohjelmaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa nuorisotoimijoiden koulutusta, jotta jokainen lasten ja nuorten kanssa työtä tekevä tietää, miten rasismia ja vihapuhetta ehkäistään ja miten niihin puututaan. Opetushenkilöstöä koulutetaan erityisesti käymään hankalia keskus-

teluja muun muassa vihapuheeseen, rasistiseen käytökseen ja radikalisoitumisen signaaleihin liittyen. Opiskelija- ja nuorisojärjestöt kutsutaan mukaan kehittämään toimenpiteitä auttamaan eri taustoista tulevien nuorten ja opiskelijoiden kohtaamisessa.

- Oikeusministeriön tuoreen selvityksen mukaan häirinnän ja vihapuheen ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumisen tulee näkyä kansalaisten arjessa. Tämä vaatii kansalaisten aktiivisuuden ja tietoisuuden lisäämistä ja rohkeutta puuttua. Isot haasteet eivät ratkea yksin opetus- ja kulttuuriministeriön toimin, mutta yhdessä voimme tehdä paljon, sanoo ministeri Grahn-Laasonen. Merkityksellinen Suomesa -ohjelma on julkaistu ministeriön verkkosivuilla. ♦

Ohjelmaan sisältyvät seuraavat toimenpiteet:

- 1. Läpi harmaan hallinnon.** Otamme vihapuheen ja rasismien vastustamisen sekä monikulttuurisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamisen läpäisyperiaatteella huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön toimialojen virastojen, laitosten ja muiden organisaatioiden ohjauksessa.
- 2. Rahalla rasismia vastaan.** Sisällytämme opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisiin valtionavustushankkeisiin ja ESR-toimenpidekokonaisuuksien valintakriteereihin läpäisyperiaatteella monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisen.
- 3. Kirjastossa kohdataan.** Vahvistamme yleisten kirjastojen toimintaa aktiivisen kansalaisuuden, monikulttuurisuuden ja demokratian edistäjänä. Aikuisen ABC. Kehitämme lasten ja nuorten parissa työskentelevän opetushenkilöstön ja muiden ammattilaisten koulutusta.
- 4. Voimaa vertaisverkostosta.** Haastamme nuoriso-, opiskelija- ja varhaisnuorisjärjestöjä ja muita nuorten omia organisaatioita monikulttuuristen, yhteisöllisten ja tasapuolisten osallistumismahdollisuuksien luomiseen.
- 5. Nuorissa on tulevaisuus.** Vahvistamme nuorisoalan toimijoiden osaamista ihmisoi-keuksien ja yhdenvertaisuuden edistämässä sekä vihapuheen torjunnassa.
- 6. Vapaaksi vihapuheesta.** Avaamme kuntien nuorisotoimille suunnatun erityisavustus-haun, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä vihapuhetta ja edistää yhdenvertaisuutta.
- 7. Punainen kortti rasismille!** Tuemme Punainen kortti rasismille -hankkeen laajenta-mista jalkapallossa ja muissa joukkuelajeissa sekä liikunta-alan yhdenvertaisuustyön kehittämistä.
- 8. Puhutaan toisillemme!** Avaamme valtionavustushaun uskontojen vuoropuhelun edistämiseksi.
- 9. Yhdessä kohti tulevaa.** Käynnistämme ”Merkityksellinen Suomessa” -haasteen, jossa lisätään kanssakäymistä, tutustumista ja vuorovaikutusta kantaväestön ja vähemmistö-jen välillä.

Lisätietoja:

- opetusneuvos Birgitta Vuorinen, puh. 0295 3 30335
- kansliapäällikkö Anita Lehikoinen, puh. 0295 3 30182
- erityisavustaja Heikki Kuutti Uusitalo, puh. 050 302 8246, heikki.kuutti.uusitalo@minedu.fi

Romanien koulutuspolkuja saatu jatkumaan Oulussa

Yhteishaussa erillishaku romaneille ja maahanmuuttajille

Oulussa on saatu positiivisia tuloksia alueen romani-väestön koulutuspolkujen sujuvoittamisessa. Romaneja on lähtenyt uusiin koulutuksiin ja osa on täydentänyt vanhoja opintojaan Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeen tukemana. Diakissa on ollut erillishaku sosionomi-diakonikoulutukseen, jolla on tuettu aliedustettujen ryhmien korkeakoulutukseen hakeutumista.

Oulussa on paneuduttu romanien koulutusta tukevaan toimintaan Diakin koordinoiman hanketyön myötä. Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeessa mukana olevista romaneista osa on jatkanut keskeytyneitä peruskouluopintojaan ja osa sai keväällä päätötödistuksen. Toiset ovat korottaneet aiempia arvosanojaan ja osa on hakeutunut ammatillisiin oppilaitoksiin tai ammattikorkeakouluun.

Yksi korkeakoulutukseen jatkaneista on **Katja Huusko-Ahlgrén**, joka opiskelee Diakin Oulun toimipisteessä ensimmäistä lukuvuottaan sosionomi-diakoniksi. Huusko-Ahlgrén kannustaa muitakin alueen romaneja opiskelemaan. Opintoja hän pitää keinona päästä elämässä eteenpäin.

- Tunnen monia, joilla ei ole lainkaan koulutusta. Etenkin monelta romanimieheltä puuttuu ammatillinen koulutus kokonaan täällä pohjoisessa. Siihen asiaan pitäisi saada muutosta, Huusko-Ahlgrén pohtii.

Opin portailla Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeen toiminnassa on tällä hetkellä aktiivisesti mukana 26 romanialaista ja syksyn myötä osallistujien määrä kasvaa.

- Hankkeen romaniasiakkaat ovat motivoituneita opiskelemaan ja halukkaita etenemään koulutuspoluillaan tai jatkamaan keskeytyneitä opintojaan, projektipäällikkö Sari Vilminko Diakista kertoo.

Erillishausta sysäys koulutukseen

Polkua opintouralla sujuvoitetaan hanketyön neuvonta- ja ohjauspalveluiden lisäksi myös ammattikorkeakoulun yhteishaussa mukana olevalla erillishaualla, joka on suunnattu maahanmuuttajille ja romanitautaisille henkilöille. - Meillä on hyviä kokemuksia aliedustettujen ryhmien koulutuksesta jo aiemmin maahanmuuttajille suunnatun sairaanhoitajakoulutuksen myötä, Vilminko sanoo.

Myös Katja Huusko-Ahlgrén toivottaa alueen romaneja tervetulleeksi koulutukseen.

- Olisi mukavaa, jos käytävillä näkyisi muitakin mustia helmoja, hän nauraa. En ole kyllä tuntenut oloani yksinäiseksi. Lisäksi opettajat ovat olleet ihania ja käytävällä tullut hymyileviä tuttuja kasvoja vastaan.

Katja Huusko-Ahlgrén

Opiskelijamentori henkisenä tukena

Katja Huusko-Ahlgrén kiittelee Opin portailla -hankkeen apua etenkin opintojen alkuvaiheessa. Tukena olleella, toisen lukuvuoden opiskelijamentorilla oli iso rooli sopeutumisessa uuteen elämäntilanteeseen.

- Tuntui, että tämä toiminta oli ihan minua varten. Helpotti tietää, että on joku tuki ja turva, jos sellaista tarvitsee. Yleensä ei edes tarvinnut, mutta pelkkä ajatus siitä auttoi, Katja Huusko-Ahlgrén kertoo tyytyväisenä.

Tulevaisuuden haaveita valmistumisen jälkeen aktiivisella opiskelijalla riittää.

- Lastensuojelu, maahanmuuttajatyö, koulumaailmassa romanilasten tukeminen, hän luettelee mahdollisuuksia työkentällä. ♦

KAALEEN NUORET!

Tie Helsingin yliopistoon on auki kaaleitten omien opintojen pariin

Romanit Helsingin yliopiston opiskelijoina

Vuodesta 2012 on Helsingin yliopiston opintotarjonnassa ollut romanikielen ja -kulttuurin kurssi. Meitä on kaksi päätoimista opettajaa, lisäksi on vierailuvia luennoitsijoita kotimaasta ja ulkomailta. Peruskurssi sisältää mm. romanikielen perus- ja jatkokurssin sekä romanikulttuurin, -historian ja mustalaismusiikin kurssit.

Syksyllä 2014 aloitti ennätysmäärä eli 15 romania romanikielen ja -kulttuurin opinnot jatkaen edelleen opiskelua vuoden 2015 aikana. Vuoden 2016 aikana on jälleen ollut 10 romaniopiskelijaa, joista lähes kaikki ovat suorittaneet peruskurssin 25 opintopistettä. Lisäksi muutama opiskelija on suorittanut myös aineopinnot eli yhteensä 60 opintopistettä. Aineopinnot sisältävät mm. romanikielen jatkokurssin sekä laajimmin Euroopassa puhutun romanimurteen, jota opettaa romanitaustainen opettaja.

Opintopisteet ovat hyödynnettävissä, mikäli aikoo jatko-opintoihin. Viime syksynä monet romanit ottivat yhteyttä ja ilmaisivat kiinnostuksensa tulla opiskelemaan yliopistoon. Näyttää siltä, että tiedottaminen opiskelumahdollisuuksista on saavuttanut yhä useamman romanin.

Ilmoittautuminen kursseille

Kurssille voi hakeutua yleisen yliopistotohaun lisäksi kahdella muulla tavalla. Yhtenä väylänä romanikielen ja -kult-

tuurin opintoihin on erillisopinto-oikeuden hakeminen. Hakijoilta edellytetään suoritettua toisen asteen tutkintoa, kuten esimerkiksi romanikulttuuriohjajan tutkintoa tai jotakin muuta ammatillista tutkintoa. Opinto-oikeus on voimassa kaksi vuotta kerrallaan.

Toisena väylänä, jonka kautta romanit voivat hakea opiskelemaan romanikielen ja -kulttuurin opintoja on avoin yliopisto. Avoimen yliopiston opetukseen voi jokainen romani hakeutua, ts. mitään haku edellytyksiä kursseille ei ole.

Opinnot maksavat 15 euroa/opintopiste (op). Romanikielen perusopinnot (10 op) maksavat avoimen yliopiston kautta 150 euroa. Syksyllä 2016 alkavat myös romanihistorian opinnot (6 op), jotka maksavat 90 euroa. Keväällä 2017 alkavat romanikulttuurin ja mustalaismusiikin kurssit, joiden yhteishinta on yhteensä 135 euroa. Kurssit voi valita kiinnostuksen mukaan, mutta koko paketti peruskurssin osalta (25 op) olisi hyvä suorittaa.

Päätoiminen opiskelija on opintotuen piirissä. Opintotuen myöntää Kela. Lisäavustusta opintoihin voi hakea Romano Mission stipendirahastosta tai joiltain muilta romanijärjestöiltä. Koulutuksen ei pitäisi vaikuttaa työttömän erilaisiin tukiin, sillä niin erillisopiskelun kuin avoimen yliopiston opiskelun katsotaan yleensä olevan sivutoimista riippuen opintopisteiden suoritusmäärästä. Parasta on ottaa asiasta selvää omasta työvoimatoimistosta.

Mitä etua kurssin suorittamisesta on?

Romanikielen ja -kulttuurin opinnot yliopistotasolla ovat nostaneet romanikielen asemaa ja lisänneet kielen arvostusta. Kurssin käyneille se antaa yliopistotasaisen koulutuksen romanikielessä sekä muissa romaniopinnoissa.

Kurssin käyneet saavat perusopinnot eli 60 op, joita voidaan hyödyntää myöhemmin mahdollisiin jatko-opintoihin. Näin ollen opintoja voidaan hyödyntää edelleen.

Muutamat kurssin käyneet kaaleet ovat saaneet taloudellista hyötyä opinnoistaan. He ovat esimerkiksi kääntäneet romanikielelle kertomuksia, tarkastaneet romanikielisiä käsikirjoituksia ja tehneet Opetushallituksen tuottamaa romanikielistä oppimateriaalia. Muutamat ovat lähteneet kurssille tavoitteenaan toimia romanikielen opettajana peruskoulussa (mahdollisesti myös ammattikoulussa tai lukiossa!) tai erilaisten romanikielen kielikerhojen ohjaajana. ♦

Henry Hedman

yliopisto-opettaja, Helsingin yliopisto
henry.hedman@helsinki.fi
029 4140 048 tai 050 5632 640

Pääministeri Juha Sipilä sosiaalineuvos Väinö Lindbergin ja kansanedustaja Tarja Filatovin kanssa. Kuva Jari Vilén

Romaniasiaain neuvottelukunta 60 vuotta -juhlaseminaari 2.6.2016, Säätytalo, Helsinki

Vaikuttavaa romanipolitiikkaa 60 vuotta

Ohjelma

12.00 Pikkulotasta romanivanhukseksi Suomessa
Romanivanhusten kertomaa	13:30 Romanit muuttuneessa Euroopassa
Jari Vilén, EU:n suurlähettiläs Euroopan neuvostossa
12.10 Tervetuliaistoivotus, Tarja Filatov, puheenjohtaja,
Romaniasiaain neuvottelukunta	<i>Paarkiba 2016 -palkinnon julkistaminen</i>
12.15 Valtiovallan tervehdys
Juha Sipilä, pääministeri	14:15 Kahvitauko
12.30 Romaniasiaain neuvottelukunta - 60 vuotta vaikuttavaa
romanipolitiikkaa, Väinö Lindberg, Romaniasiaain
neuvottelukunnan varapuheenjohtaja	14:45 Romanipolitiikan virstanpylväät
Sarita Friman-Korpela, Romaniasiaain neuvottelukunta
12:45 Suomi 2020 nuoren silmin, Janita Nyman,
Romaninuorten neuvosto	15:00 Mikä tekee romanikulttuurista erityistä - Yhteisöllisyys,
kieli ja kulttuuri, entisten puheenjohtajien,
pääsihteerien, romaniedustajien sekä asiantuntijoiden
paneelikeskustelu
13:00 Sosiaalipoliittinen näkökulma
professori Heikki Hiilamo	<i>Gelem, Gelem -kansallislaulu</i>
<i>Maamme -laulu</i>
	16:00 Tilaisuus päättyy
	16.30 STM:n kansliapäällikkö Päivi Sillanaukeen vastaanotto

Tunnustus romanikielen opettajalle

Ehdota tunnustuksen saajaa!

Opetushallitus ja Romaniasiainneuvottelukunta antoivat ensimmäisen kerran tunnustuksen romanikielen opettajalle vuonna 2010. Silloin tunnustus myönnettiin monipuolisesta romanikielen hyväksi tehdystä opetustyöstä Henry Hedmanille. Kunniamaininnan romanikielen opettamisesta vankiloissa sai Juhani Valentin.

Nyt on taas aika ehdottaa tunnustuksen saajaa. Tiedätkö henkilön, jonka toivoisit saavan tunnustuksen ansiokkaasta työstään? **Lähetä ehdokkaasi esittely viimeistään 24.10.2016** sähköpostilla osoitteeseen:

susanna.rajala@oph.fi tai kirjeitse osoitteella Susanna Rajala, Opetushallitus, PL 380, 00531 Helsinki. Ehdottajina voivat toimia ketkä tahansa, esimerkiksi oppilaat tai opiskelijat, kollegat,

esimiehet, työyhteisön jäsenet tai hallinnon edustajat tai em. tahot yhdessä. Ehdokkaiden ja ehdottajien nimiä ei julkisteta ilman lupaa, joten pyydäthän ehdottamasi henkilön suostumuksen ehdokkaaksi.

Tunnustuksen saava opettaja voi toimia romanikielen opettajana millä koulusteella tai missä koulutusmuodossa tahansa. Valinnassa kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin:

- opettajan innostuneisuuteen ja innostavuuteen
- opettajan ansioihin romanikielen ja oman opetuksensa kehittämisessä
- opettajan halukkuuteen jakaa osaamistaan ja kokemuksiaan muille romanikielen opettajille.

Tunnustuksen saava romanikielen opettaja julkistetaan ja palkitaan Opetushallituksen järjestämässä seminaarissa Helsingissä 2.11.2016.

Antoisaa ehdokasasettelua toivottaa Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmä ja Romaniasiaain neuvottelukunta. ♦

ILMOITA SEURAAVAT TIEDOT:

1. Ehdotukseni romanikielen opettajan tunnustuksen saajaksi
2. Ehdokkaani yhteystiedot
3. Paikka, jossa ehdokkaani opettaa/ on opettanut romanikieltä
4. Perusteluni valinnalle
5. Oma nimi
6. Yhteystietoni
7. Ehdokkaan suostumus (kyllä/ei)
8. Lupa julkaista ehdottajan nimi (kyllä/ei), jos ehdokkaani voittaa

Shutterstock

ROMANO MISSIO ry 1906–2016

**Romano missio viettää
110-vuotisjuhlapäivää
Helsingin tuomiokirkossa
sunnuntaina 9.10.2016**

- 15.00 Romano Khangari –
Romanikirkko –Romanikielinen
kiitosjuhla (tulkkauk)
- 16.15 Kirkkokahvit
Tuomiokirkon Kryptassa
- 17.00 Tuomiokirkossa - Romano
Missio ry 110 vuotta –Tšetano
deulosko teelal- Saman taivaan
alla -pääjuhla

**Romano Mission yhteistyötahot ja
ystävät, lastensuojeluyksiköissä kas-
vaneet lapset, entiset ja nykyiset
työntekijät tervetuloa juhlimaan!**

Ilmoitattehan tulostanne 30.9.
mennessä assistenttillemme:
puh. 09 3511 366 Jasmin Nyman tai
jasmin.nyman@romanomissio.fi

Mahdolliset muistamiset pyydämme
osoittamaan Romano Mission romani-
nuorten opintorahastoon.
Nordea tili: FI18 1031 3000 2876 93
viesti: opintorahasto

Helsingin Tuomiokirkko sijaitsee
Senaatintorilla.
Käyntiosoite: Unioninkatu 29
00120 Helsinki

Aapiskukkopalkinto

**Finnish Reading Association myönsi Aapiskukkopalkinnon
2016 Leonard Stenroosille arvostuksena hänen työstään
romanitaustaisten lasten ja nuorten
koulunkäynnin tukemiseksi.**

Leonard Stenroos on ollut Turun sivistystoimialan Samppalinnan koulussa koulunkäynninohjaajana 20 vuotta. Hän on arvostettu romanien keskuudessa. "Leukku" Leonard Stenroos on omalla esimerkillään osoittanut, että kouluttautuminen ja työnteko kannattavat ja ovat mahdollisia kaikille.

Palkinto luovutettiin kansainvälisenä lukutaidon päivänä 8.9.2016 Turun perusopetuksen Monikulttuurisen opetuksen ajankohtaisiltapäivänä Siirtolaisuusinstituutissa, Eerikinkatu 34, Turku.

FinRA on myöntänyt Aapiskukkopalkinnon tunnustuksena erinomaisesta lukutaitoa edistävästä työstä kansainvälisenä lukutaidon päivänä 8. syyskuuta vuodesta 1981. FinRA on vuosien varrella huomioinut Suomen vähemmistöjä. Palkinnon on saanut muun muassa **Märta Tikkanen**, saamelainen **Kerttu Vuolab** ja **Selkouutiset/LL-bladet**.

FinRAn muusta toiminnasta mainittakoon elokuinen Turun kansainvälinen oppimisen konferenssi, jossa runsaat 300 oppimisen ammattilaista kokoontui keskustelemaan mm vähemmistöjen ja toisella kielellä oppivien tukemisesta.

Turun kaupungin sivistystoimiala on koordinoinut *Romanioppilaiden perusopetuksen tukeminen* ja *Romanikielen kielipesä -hankkeita*. Hankkeissa ovat olleet mukana muun muassa aluehallintovirasto, romaniasiain neuvottelu-

kunta ja työ- ja elinkeinokeskus ammatillisen koulutuksen, perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen lisäksi. Hankkeiden valtionrahoitus päättyy vuoden lopussa.

Romanit ovat kielellinen ja kulttuurinen vähemmistö, joka on asunut Suomessa yli 500 vuotta. Suomen romaneita arvioidaan olevan n. 10 000. Lisäksi Ruotsissa asuu noin 3 000 suomalaista romanian. Romaneita elää koko maassa, suurin osa kuitenkin Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa. Romaneilla on vahva oma kulttuurinen identiteetti, mutta he tuntevat hyvin voimakkaasti olevansa suomalaisia. ♦

FinRA

X SAVONLINNAN
MESTARILAULAJAT

Suomi
Finland
100

LASTEN JA NUORTEN LAULUKILPAILU

Sarjat erikseen tytöille ja pojille:
2007 - 2009 -synt. pojat / tytöt
2004 - 2006 -synt. pojat / tytöt

Alkukilpailu tallenteina 1.11.2016-13.1.2017
Semifinaali la 1.4.2017 ja finaali la 15.7.2017
Lisätiedot: www.savonlinnanmestarilaulajat.fi

Ilmoittaudu lämminhenkiseen tapahtumaan!
Opettaja, ota koppi - ja kannusta mukaan!

Tapahtuma on osa Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaa.

Savonlinnan Mestarilaulajat -kilpailun Linnalan opiston työryhmä kannustaa osallistumaan lämminhenkiseen tapahtumaan.

Kuvassa opettaja, kuoronjohtaja Mikko Sairanen (vas.), yliopiston lehtori Johanna Heikka, rehtori Tapio Keskinen, oopperalaulaja Chieko Okabe-Silvasti, koulutussihteeri, kilpailun sihteeri Marja-Leena Hasselqvist ja kilpailun johtaja Maija Keskinen. Kuvasta puuttuu Aki Nyysönen. Kuva: Pasi Massinen

Lisätietoa kilpailusta saa osoitteesta savonlinnanmestarilaulajat.fi

*Hyvää syksyä
Latso diives-lehden lukijoille!*

Seuraava lehti ilmestyy maaliskuussa 2017

Marjaana Jokela

LATŠO DIIVES -LEHDEN ILMAISTILAUS

Nimi _____

Osoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Osoitteenmuutoksen yhteydessä myös vanha osoite _____

Kirje-
posti-
merkki

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutusryhmä
PL 380
00531 Helsinki